

Bouwstenen voor Economische Kracht Steenbergen

Stec Groep aan Gemeente Steenbergen

Evert-Jan de Kort & Marijn Gradussen
6 september 2021

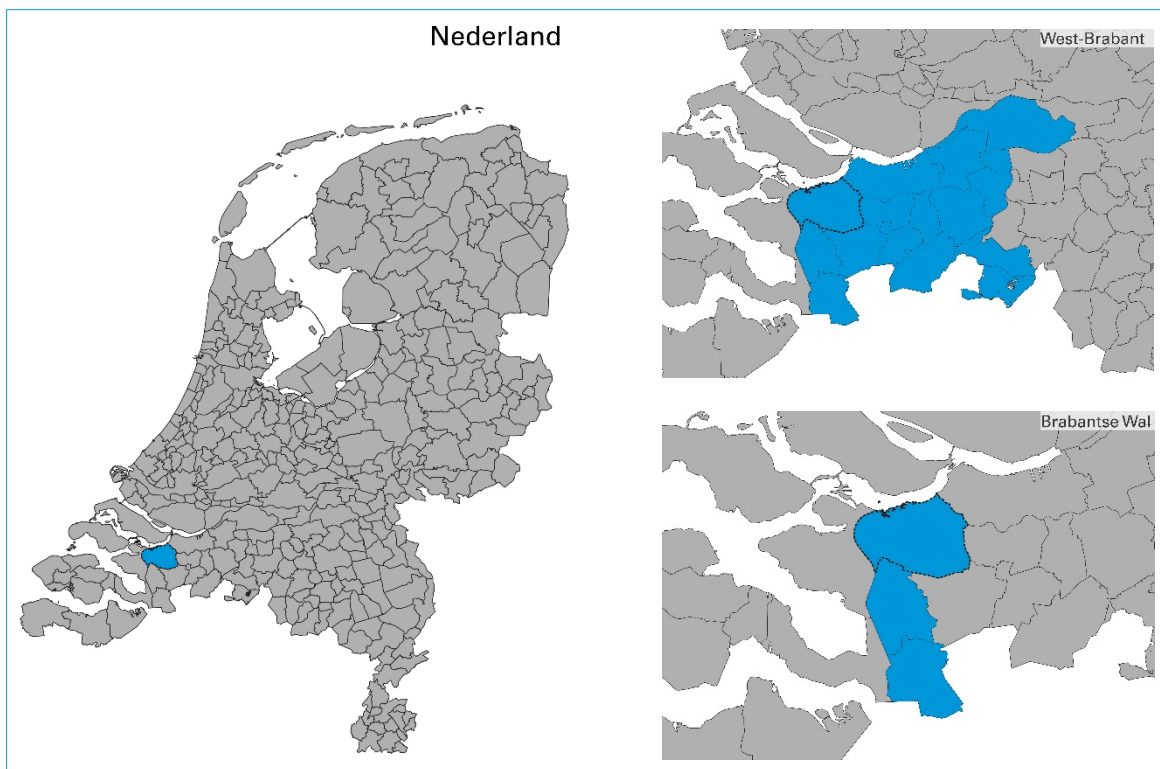
Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Economische foto van Steenbergen	4
2.1	Huidig economisch functioneren Steenbergen.....	4
2.1.1	Arbeidsmarkt en participatie.....	4
2.1.2	Economische structuur.....	6
2.1.3	Vestigingsklimaat.....	8
2.1.4	Woon- en leefklimaat.....	10
2.2	Trends en ontwikkelingen	11
2.3	SWOT	14
3	Beleidskaders	16
3.1	Provinciaal beleid.....	16
3.2	Regionaal beleid.....	17
3.3	Sectoraal beleid.....	18
4	Wat zijn mogelijke stuwmotoren van Steenbergen?	20
4.1	Zet in op drie stuwmotoren.....	20
4.2	Agrofood.....	22
4.3	Bedrijventerreinen	24
4.4	Vrijtijdseconomie	26
4.5	Basisvoorwaarden voor een succesvolle Economische Kracht.....	29
	Bijlage A	32
	Evaluatie economisch beleidsplan Steenbergen 2009-2020	32

1 Inleiding

In deze rapportage geven we een overzicht van de economische situatie in de gemeente Steenbergen. We doen dit via vier verschillende indicatoren: arbeidsmarkt en participatie, economische structuur, vestigingsklimaat en woon- en leefklimaat. Waar mogelijk worden deze indicatoren gebenchmarkt met vergelijkingsregio's zoals de Brabantse Wal en (west)-Brabant. Zo leggen we Steenbergen langs de meetlat en geven we een beeld van het huidige economisch functioneren. We sluiten de analyse af met een SWOT en het benoemen van de in onze optiek belangrijkste opgaven. In hoofdstuk 3 benoemen we een aantal relevante beleidskaders waar het economische beleid van de gemeente Steenbergen op aan kan sluiten. Vervolgens beschrijven we in hoofdstuk 4 waarom de gemeente Steenbergen het beste in kan zetten op een aantal stuwmotoren. Het hoofdstuk sluiten we af met het benoemen van diverse basisvoorwaarden voor een succesvolle Economische Kracht. In de bijlage is een evaluatie opgenomen van het economisch beleidsplan Steenbergen 2009-2020.

Figuur 1: Vergelijkingsregio's economische foto gemeente Steenbergen

Bron: Stec Groep, 2021

2 Economische foto van Steenbergen

2.1 Huidig economisch functioneren Steenbergen

We hebben Steenbergen geanalyseerd op vier thema's. We benoemen de hoofdconclusie per thema en gaan daarna dieper in op ieder thema.

1. **Arbeidsmarkt en participatie:** De Steenbergse arbeidsmarkt is krap en zal de komende jaren alleen nog maar krappere worden.
2. **Economische structuur:** De werkgelegenheid in Steenbergen is stabiel, het aantal bedrijven neemt toe. Samen met de landbouwsector behoren bedrijven in de groot- en detailhandel, industrie en zorg tot de grootste werkverschaffers van de gemeente.
3. **Vestigingsklimaat:** Met de A4 heeft Steenbergen een goede bereikbaarheid. De bedrijventerreinen en het AFC zijn belangrijke locaties waar veel toegevoegde waarde wordt gecreëerd.
4. **Woon- en leefklimaat:** Het waterrijke buitengebied in combinatie met het vestigingverleden en het centrum van Steenbergen zorgt voor een aantrekkelijke woon- en leefklimaat voor zowel de eigen inwoners als toeristen.

2.1.1 Arbeidsmarkt en participatie

HOOFDCONCLUSIES ARBEIDSMARKT EN PARTICIPATIE

- De Steenbergse arbeidsmarkt is krap. De werkloosheid is laag en ligt met 3,2% van de beroepsbevolking ver onder een gezonde frictiewerkloosheid van 5%.
- De krapte neemt naar verwachting komende jaren toe door een dalende beroepsbevolking in Steenbergen.
- Relatief veel Steenbergers werken buiten de gemeente. In potentie ligt hier een kans om meer arbeidspotentieel aan te boren.

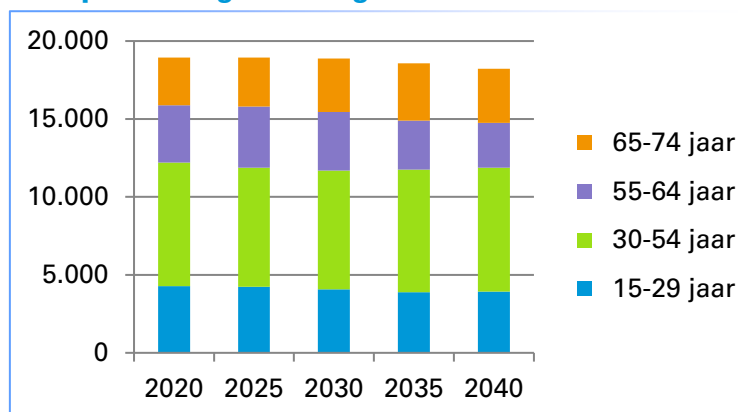
Bevolkingsomvang laat over de gehele linie een (licht) stijgende lijn zien in Steenbergen

In de periode 2015-2021 is het aantal inwoners met circa 3% gestegen naar circa 24.300 inwoners. De stijging zat vooral in de periode 2015-2018; de laatste twee jaar is sprake van een lichte daling van het aantal inwoners in Steenbergen. Volgens de Primos-prognoses stijgt het inwoneraantal in 2030 naar circa 25.800 inwoners (+6%) en richting 2040 nog naar circa 26.400 inwoners (+8,6%). Daarmee ontwikkelt de bevolkingsomvang in Steenbergen zich positiever dan in provincie Noord-Brabant (+4,3% tot 2040).

Wel vergrijst en ontgroent de bevolking, hierdoor neemt de potentiële beroepsbevolking af

Voor de arbeidsmarkt speelt juist de ontwikkeling van de beroepsbevolking een belangrijke rol. De omvang van de werkzame beroepsbevolking in Steenbergen is op 1 januari 2020 circa 13.200. De verdeling van de beroepsbevolking is vergelijkbaar met die van Nederland. In totaal is momenteel circa 21% van de beroepsbevolking 55 jaar of ouder. De beroepsbevolking in Steenbergen is in 2020 (nagenoeg) gelijk gebleven. Richting 2030 en verder wordt een daling met 4% verwacht. Dit heeft voornamelijk te maken met het feit dat er in Steenbergen sprake is van vergrijzing en ontgroening. De grijze druk (het aandeel 65 plussers ten opzichte van het aantal personen van 20 tot 65 jaar) is de laatste jaren toegenomen terwijl de groene druk (het aandeel 0-20 jarigen t.o.v. het aantal personen van 20 tot 65 jaar) de laatste jaren is gedaald.

Figuur 2: Toekomstige ontwikkeling potentiële beroepsbevolking Steenbergen

Bron: Economische Barometer Steenbergen, 2020; Primos prognose, 2020; bewerking Stec Groep, 2021

Merendeel van de beroepsbevolking is laag tot middelhoog opgeleid

In Steenbergen is 23% van de beroepsbevolking laag opgeleid, 49% middelbaar en 28% hoog opgeleid. Vooral het aantal hoogopgeleide personen is relatief laag vergeleken met de Brabantse Wal (32%) en Nederland (39%). Ook hebben we gekeken naar het opleidingsniveau van de studenten in Steenbergen, deze groep gaat na hun studie over het algemeen aan het werk en treden toe tot de (Steenbergse) beroepsbevolking. Ondanks dat het aantal hoogopgeleide studenten relatief laag is, is deze groep wel wat gestegen de afgelopen jaren (+6%). Daar tegenover neemt het aantal studenten met een middelbaar opleidingsniveau af. Het percentage studenten met een laag opleidingsniveau is ongeveer gelijk gebleven (34%).

Arbeidsdeelname vergelijkbaar met referentiegemeenten

De netto participatiegraad (werkzame beroepsbevolking uitgedrukt in procenten van de beroepsgeschikte bevolking) is in Steenbergen min of meer vergelijkbaar met referentiegemeenten. In regionaal verband (Brabantse Wal) zit Steenbergen juist aan de hoge kant (69,9% versus 67,4%). Onder hoogopgeleiden is de netto participatiegraad in Steenbergen met 89% het hoogst. De hoge participatiegraad in Steenbergen is uiteraard positief, maar heeft – zeker in combinatie met een dalende beroepsbevolking – als keerzijde dat er weinig 'rek' meer zit in het arbeidspotentieel in Steenbergen.

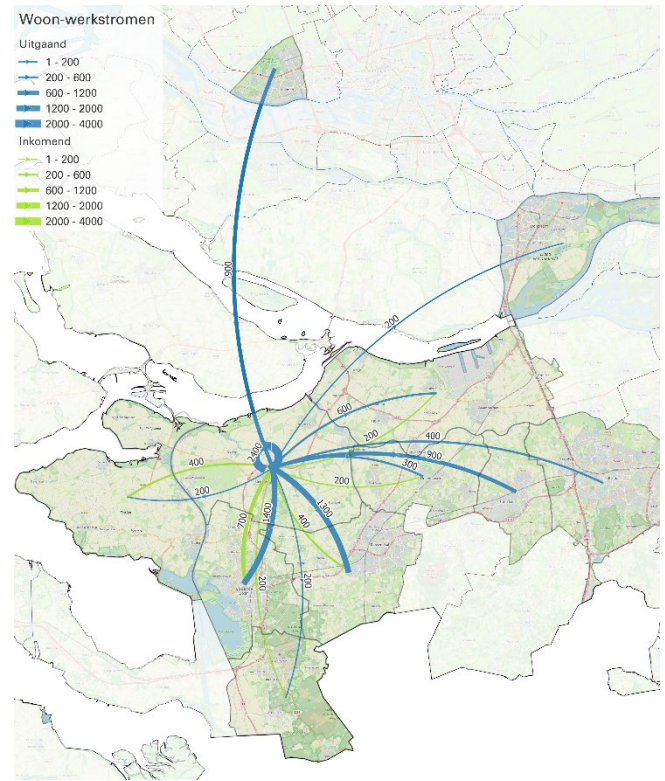
Steenbergen kent een grote uitgaande pendel

Ongeveer 21% van de Steenbergenaren werkt in de eigen gemeente. Veel Steenbergenaren werken kortom buiten de gemeente. Het zwaartepunt ligt daarbij in West-Brabant en dan in het bijzonder de grotere werkgelegenheidsgemeenten als Breda, Bergen op Zoom, Roosendaal en Moerdijk. De uitgaande pendel is bijna 3x zo groot als de inkomende pendel (zie figuur 4). Werknemers van buiten komen voornamelijk uit de buurgemeenten zoals Tholen, Bergen op Zoom en Roosendaal.

Krapte op de arbeidsmarkt door lage werkloosheid

De werkloosheid in Steenbergen ligt op een laag niveau van 3,2%. In 2020 is het werkloosheidspercentage voor het eerst gestegen sinds 2014. Het ging om een beperkte stijging, die ook landelijk zichtbaar was door de coronacrisis. Op dit moment is alweer een daling zichtbaar. Het werkloosheidspercentage van Steenbergen ligt lager dan de andere Brabantse Wal gemeenten en lager dan het landelijke gemiddelde. Voor de ICT-beroepen, het openbaar bestuur, technische beroepen, transport & logistiek en zorg & welzijn is de markt krap in West-Brabant. Voornamelijk in de agrarische, dienstverlenende en technische beroepen is er in West-Brabant een grotere krapte zichtbaar dan de rest van Nederland. Aangezien in Steenbergen deze sectoren sterk aanwezig zijn zal ook in de gemeente de krapte onverminderd groot blijven.

Figuur 3: Pendelstromen woon-werk verkeer

Bron: CBS, 2019; bewerking Stec Groep, 2021

2.1.2 Economische structuur

HOOFDCONCLUSIES ECONOMISCHE STRUCTUUR

- De landbouw (agrofood), groot- en detailhandel, industrie & zorgsector zijn goed voor circa tweederde van de banen in Steenbergen.
- De werkgelegenheid in Steenbergen neemt gestaag toe, tot ruim 7.600 banen in 2020.
- Landbouw/agrofood en industrie laten daarbij de grootste banengroei zien.
- De banengroei in Steenbergen ligt hoger dan op de Brabantse Wal, maar wel lager dan landelijk.
- Het aantal bedrijven in Steenbergen zit flink in de lift, vooral door groei van het aantal zzp'ers; een landelijke fenomeen.

Laatste jaren flinke stijging aantal bedrijven mede door stijging aantal zzp'ers

In 2020 zijn er in Steenbergen circa 2.230 bedrijven actief. Dat is een stijging van 4,5% ten opzichte van 2019. Het aantal bedrijven is de afgelopen jaren telkens toegenomen. In Steenbergen en de Brabantse Wal gemeenten groeide het aantal vestigingen in de periode 2014-2020, maar door een kleine daling in 2016 is de groei tussen 2014 en 2019 minder sterk dan in Nederland en de referentiegemeenten. De groei van de bedrijvenpopulatie komt vooral door de toename van het aantal zzp'ers. In totaal zijn er ruim 1.650 zzp'ers in Steenbergen: dit is 22% van de totale werkgelegenheid in de gemeente. Het aantal zzp'ers in de gemeente is toegenomen met 7% ten opzichte van 2019. Het laatste jaar is het aantal zzp'ers vooral toegenomen in het onderwijs, de logistiek en de industrie. De meeste zzp'ers zijn werkzaam in de zakelijke dienstverlening en de bouw.

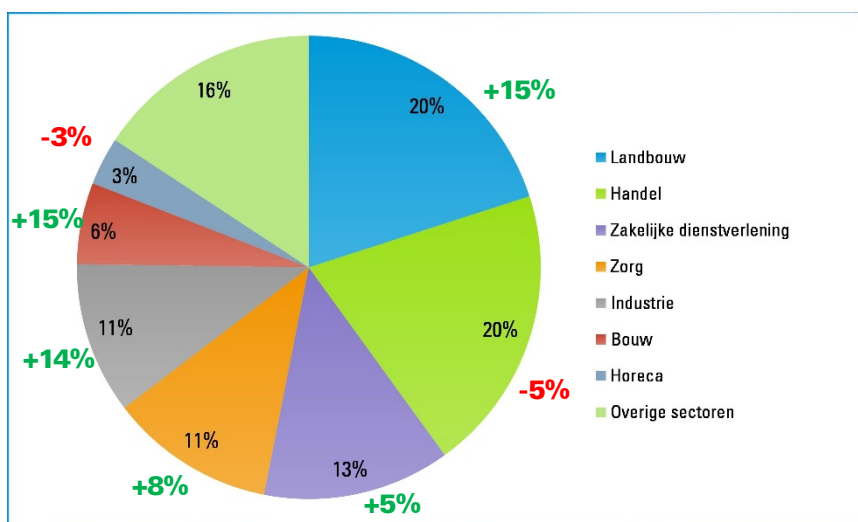
MKB belangrijk voor werkgelegenheid

Naast de zzp'ers zorgen bedrijven met meer dan 2 en minder dan 50 banen voor bijna de helft van de werkgelegenheid in de gemeente. Ter vergelijking: in de Brabantse Wal is dit minder dan de helft (42%). De afgelopen jaren groeide het aantal middelkleinbedrijven met circa 3%. De groei komt voornamelijk door de groei van bedrijven met 10 tot 50 werknemers.

Landbouw, groot- en detailhandel, industrie & zorg bieden meeste werk in Steenbergen

Deze 4 sectoren zorgen voor bijna tweederde van de banen in de gemeente Steenbergen. In de gemeente zijn voornamelijk banen aanwezig in de groot- en detailhandel en landbouw (beide circa 20% van de totale werkgelegenheid). Los van de handel en de landbouw, zijn er ook relatief veel vestigingen aanwezig in de sectoren bouw en de zakelijke dienstverlening. In deze sectoren zijn relatief veel zzp'ers en MKB bedrijven actief. Ten opzichte van de Brabantse Wal heeft Steenbergen relatief weinig banen in de vervoer- en opslagsector. In totaal zijn er maar 150 banen in deze sector aanwezig in de gemeente.

Figuur 4: Totale werkgelegenheid verdeeld naar sector (% is ontwikkeling 2014-2020)

Bron: Economische Barometer Steenbergen, 2020; bewerking Stec Groep, 2021

Aantal banen laatste jaren licht toegenomen

Steenbergen telt in 2020 in totaal 7.620 banen. Ten opzichte van het jaar 2014 kent de gemeente Steenbergen een iets sterkere groei dan de overige gemeenten in de Brabantse Wal, wel is de groei iets achtergebleven bij het landelijke gemiddelde. In absolute zin groeide met name de werkgelegenheid in de landbouwsector en de industriector ten opzichte van 2014. Het aantal banen in de groot- en detailhandel en de vervoer & opslag nam het sterkst af. De werkgelegenheid zal in de agrofood de komende jaren waarschijnlijk extra stijgen door de komst van verschillende nieuwe bedrijven in deze sector.

Landbouw en groot- en detailhandel leveren grootste bijdrage aan toegevoegde waarde

In totaal creëren Steenbergse bedrijven in 2019 (het meest recente peiljaar) € 491 miljoen aan toegevoegde waarde waarvan een derde op een bedrijventerrein. Dit is een groei van 1,3 % ten opzichte van 2018. De groei in toegevoegde waarde is de afgelopen jaren minder sterk dan in Nederland, de referentiegebieden en de rest van de Brabantse Wal. De handel en landbouw dragen het meest bij aan de gecreëerde toegevoegde waarde in Steenbergen. De toegevoegde waarde in beide sectoren is circa 20%. Daarna volgen de zakelijke dienstverlening en de industriector. Deze sectoren zorgen voor een relatief groot deel van de toegevoegde waarde in vergelijking met hun werkgelegenheidsaandeel.

2.1.3 Vestigingsklimaat

HOOFDCONCLUSIES VESTIGINGSKLIMAAT

- De ligging aan de A4 geeft Steenbergen een sterke economische uitgangspositie.
- De bedrijvigheid in Steenbergen is gevestigd op verschillende typen locaties. De bedrijventerreinen in Steenbergen vormen vanuit economisch (toegevoegde waarde) en werkgelegenheidsoptiek de belangrijkste economische hotspots. Maar economische activiteit is ook te vinden in het centrum (detailhandel, horeca), de woonwijken en het buitengebied.
- De ruimte voor bedrijven op bedrijventerreinen neemt steeds verder af en begint te knellen. Er is behoefte aan extra bedrijventerrein voor het MKB in Steenbergen (en regio).
- De traditionele economische functie van het centrum neemt al jaren af door krimp in de detailhandel. De coronacrisis doet hier een schep bovenop, maar biedt ook nieuwe kansen voor bijvoorbeeld kleinschalige maakbedrijven, starters, experimenteerruimte en broedplaatsen.
- Het AFC Nieuw Prinsenland heeft bovenregionale aantrekkingskracht en een innovatiemotor voor het agrofood en biobased cluster in Steenbergen en regio.

A4 maakt Steenbergen goed bereikbaar en economisch aantrekkelijk

Sinds 2014 zorgt de A4, die dwars door de gemeente Steenbergen loopt voor een toenemende bereikbaarheid. Noord-Zuid-verkeer tussen de randstad, West-Brabant en Vlaanderen kan kiezen uit vier hoofdroutes: de A27, de A16, de A17 en nu ook de A4. Het zorgt ervoor dat de gemeente extra goed ontsloten ligt tussen de grote steden Rotterdam en Antwerpen (beide op 30 minuten rijden). Door afslagen bij de kern Steenbergen (bedrijventerrein Reinierpolder) en bij de kern Dinteloord (AFC) zijn deze bedrijven extra goed bereikbaar geworden.

170 hectare netto uitgegeven oppervlakte bedrijventerrein, nog 30 hectare netto uitgeefbaar

Op twee van de tien Steenbergse bedrijventerreinen is nog grond uitgeefbaar. Enerzijds Reinierpark waar nog circa 0,5 hectare beschikbaar is en anderzijds het AFC Nieuw Prinsenland waar op het bedrijventerreingedeelte nog circa 30 hectare uitgeefbaar is. De gemeente heeft plannen voor uitbreiding van Reinierpolder, hiervoor is eerst regionale afstemming nodig.

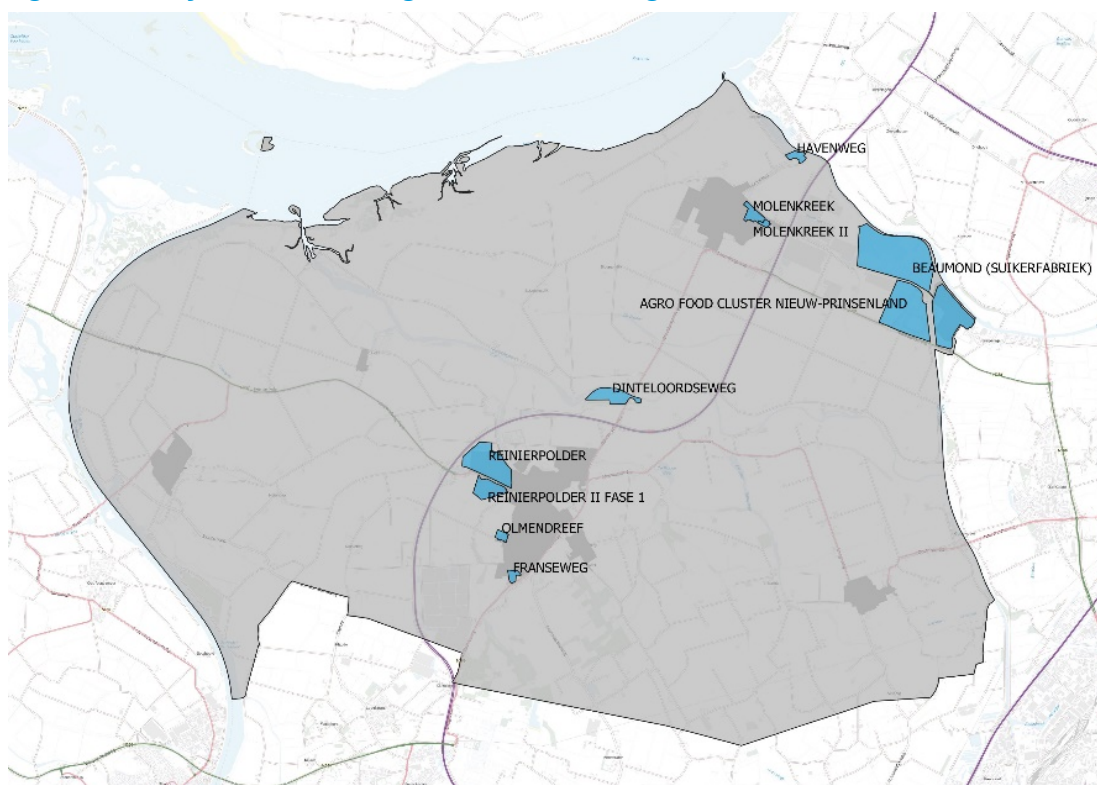
Veel banen en vestigingen zijn gevestigd op een bedrijventerrein

In Steenbergen is 9% van de bedrijven gevestigd op een bedrijventerrein, dit is 24% van de totale werkgelegenheid. Het gros (circa 60%) van het aantal banen is gevestigd op Reinierpolder (inclusief de uitbreiding van Reinierpark). Ten opzichte van 2019 is de werkgelegenheid op bedrijventerreinen hetzelfde gebleven en ten opzichte van 2014 is het aantal banen met 11% toegenomen. Deze groei komt vooral voor rekening van het AFC Nieuw Prinsenland (+23%). Naar de toekomst zal de werkgelegenheid hier nog verder ontwikkelen aangezien hier nog zo'n 30 hectare aan bedrijventerrein is uit te geven.

Voornamelijk industrie en handel aanwezig op de bedrijventerreinen

Van de circa 1.800 banen die op een bedrijventerrein zijn gevestigd zijn circa 600 personen werkzaam in de industriële sector waarvan meer dan de helft hiervan gelieerd is aan de voedingsmiddelenindustrie. Een gedeelte hiervan is werkzaam bij de Cosun Beet Company, maar een deel van de werknemers van Cosun valt binnen de specialistische zakelijke dienstverlening. Daarnaast hebben de sectoren groot- en detailhandel en zakelijke dienstverlening met ieder circa 400 banen ook een significant aandeel in de werkgelegenheid op de bedrijventerreinen.

Figuur 5: Bedrijventerrein in de gemeente Steenberg

Bron: IBIS, 2020; bewerking Stec Groep, 2021

Leegstand van bedrijfstvastgoed miniem in Steenberg

Alleen op Reinierpolder II fase 1 worden meerdere panden aangeboden (in totaal circa 2.000 m²). Hier bedraagt de leegstand circa 4%. Ten opzichte van al het bedrijfstvastgoed op de bedrijventerreinen is de leegstand ver beneden een gezond frictieniveau van 6%. In combinatie met een beperkte hoeveelheid, of specifiek gelabeld (AFC), bedrijventerrein zijn de schuifruimte en daarmee de doorgroeimogelijkheden van bedrijven in Steenberg beperkt.

AFC Nieuw Prinsenland als innovatieve hotspot

Het terrein is speciaal ingericht met ruime kavels en bouw mogelijkheden. De locatie biedt ook allerlei mogelijkheden voor symbiose en samenwerking tussen bedrijven, onder andere op het gebied van groene energie. Het terrein is primair gericht op bedrijven uit en gelieerd aan de agro- en levensmiddelen sector. Ook biedt de glastuinbouwlocatie op Nieuw Prinsenland plaats aan zeven moderne glastuinbouwbedrijven. De gecreëerde toegevoegde waarde op het AFC Nieuw Prinsenland is samen met Reinierpolder het hoogst in de gemeente. Door de recente (en toekomstige) aantrekking van verschillende grote bedrijven zal deze toegevoegde waarde ook nog toenemen.

Detailhandel krimpt in centrum Steenberg

In 2020 zijn in het centrum van Steenberg circa 850 personen werkzaam, dit betekent een lichte afname ten opzichte van 2019 met zo'n 2%. De meeste werkgelegenheid in het centrum is aanwezig in de detailhandel (27%), de zorg (15%), zakelijke dienstverlening (13%) en de horeca (10%). Naast de werkgelegenheid is er ook een afname zichtbaar in het aantal winkels (detailhandel). Het afgelopen jaar nam het aantal bedrijven in de detailhandel af met 8%.

2.1.4 Woon- en leefdimaat

HOOFDCONCLUSIES WOON- EN LEEFKLIMAAT

- Door inzet op nieuwbouwwontwikkelingen is het mogelijk om jongere doelgroepen te binden en daarmee bij te dragen aan vergroten arbeidspotentieel naar de toekomst.
- De sector toerisme & recreatie zorgt voor leefbaarheid centrum Steenbergen.
- De coronacrisis zorgt voor onzekerheden voor de vrijetijdseconomie in Steenbergen.

Woningbouw

Het aantal woningen in de kernen van de gemeente Steenbergen bedraagt circa 10.400. Bij een positief scenario zouden er in de komende 10 jaar nog 730 woningen bij moeten komen. Uitbreiding van het woningaanbod en het aantal inwoners biedt kansen om het lokale voorzieningenniveau op peil te houden en een bijdrage te leveren aan de lokale en regionale arbeidsmarkt. Sowieso kan de bouw van de woningen voor een tijdelijke economische impuls zorgen.

Lichte herstel toeristische sector, perspectief post-corona nog onzeker

In 2019 zijn er in de recreatie- en toerismesector in Steenbergen circa 310 personen werkzaam bij circa 140 bedrijven¹. Sinds 2018 laat de sector een banenkrimp zien; in 2020 bijvoorbeeld met 7%. Het aantal bedrijven is wel nagenoeg stabiel. De provinciale toerismecijfers laten zien dat in 2020 het aantal gasten en het aantal overnachtingen in Noord-Brabant is gedaald. De daling wordt voornamelijk veroorzaakt door een daling van het aantal buitenlandse gasten, wat een logisch gevolg is van de coronamaatregelen. Tegelijkertijd is in het coronajaar de lokale leefomgeving belangrijker geworden voor mensen en zijn meer mensen de natuur ingetrokken. Ondanks dat we naar alle waarschijnlijkheid richting het einde van de coronacrisis gaan is het vooralsnog onzeker hoe de het buitenlandse en binnenlandse toerisme zich post-corona gaat ontwikkelen en wat het effect gaat zijn voor bestedingen en werkgelegenheid in de toeristische sector.

Voornamelijk aanwezigheid banen in de horeca

60% van de werkgelegenheid in de recreatie- en toerismesector in Steenbergen bevindt zich in de horeca. Ten opzichte van 2014 en 2019 is het aantal banen in de horeca met 11% afgenomen. Logiesverstrekking (hotels, verhuur van vakantiehuisjes, kampeerterreinen en overige overnachtingsplekken) zorgt binnen de recreatie- en toerismesector voor 15% van de werkgelegenheid. Deze sector is echter niet gegroeid de afgelopen jaren. De watersporttak in Steenbergen is zelfs de afgelopen tien jaar gedaald in het aantal banen.

¹ Voor de recreatie- en toerismesector zijn de statistieken van het aantal werkzame personen (banen) en aantal vestigingen (bedrijven) bepaald op basis van de door de LISA stichting ontwikkelde rapportagetool.

2.2 Trends en ontwikkelingen

Voor een effectief en toekomstgericht economisch beleid zal de gemeente Steenbergen goed moeten inspelen op trends en ontwikkelingen die invloed hebben op het economische klimaat in de gemeente. We geven in deze paragraaf de belangrijkste trends en ontwikkelingen weer die een impact hebben op de aanwezige sectoren in Steenbergen. De trends en ontwikkelingen lopen uiteen van korte tot lange termijn en van lokaal tot mondiaal.

Trend	Toelichting
 <p>Energietransitie</p>	<ul style="list-style-type: none"> Om in 2050 energieneutraal te zijn zal Steenbergen over moeten stappen van fossiele brandstoffen op duurzame energiebronnen. De komende jaren zal dan ook geïnvesteerd moeten worden in energiebesparing en schone, hernieuwbare energieopwekking. Het economische landschap wordt steeds meer beïnvloed door de duurzaamheidsdoelstellingen. Denk aan wet- en regelgeving, maar ook stimulerende maatregelen zoals subsidies. Deze energie-ambities worden onder andere verwoord in de Regionale Energiestrategie (RES). In de RES wordt samengewerkt met maatschappelijke partners, bedrijven en inwoners. Duurzame- en warmtevoorzieningen kosten echter ook ruimte. Bij de verduurzaming van de Steenbergse energievoorziening is een balans tussen het versterken van de economie en de leefbaarheid en de kwaliteit van natuur en landschap erg belangrijk. Steenbergen kent een aantal grote energieverbruikers. Industriële en agrarische bedrijven in Steenbergen leveren een grote bijdrage aan de CO2 uitstoot. Echter zijn ze in potentie ook in staat om energie te besparen en voor duurzame energieopwekking te kiezen. Er ligt immers een flink potentieel in bijvoorbeeld zon op daken, windmolens of restwarmte. Ook kunnen bedrijventerreinen zich ontwikkelen tot 'energie-knooppunt', door een rol te spelen bij energieopslag en warmteproductie. Door hier samen met ondernemers op te trekken zet de gemeente de transitie in gang. In het kader van duurzaamheid is ook de klimaatadaptatie en circulaire economie een erg actueel thema wat veel invloeden heeft. Ook hiervoor is een integrale aanpak gewenst en spelen de landbouw en de bedrijventerreinen een belangrijke rol.
 <p>Next economy</p>	<ul style="list-style-type: none"> Next economy betreft vijf prominente ontwikkelingen die naar verwachting de grootste invloed hebben op de industriële en logistieke sector en (de vraag naar) de bedrijventerreinen in de gemeente. Te weten: duurzaamheid, circulaire economie, automatisering & robotisering, smart industry & logistics en e-commerce. Tot zo'n 70% van de industriële en logistieke bedrijven verwacht komende jaren in deze trends te investeren, blijkt uit recent landelijk onderzoek van Stec Groep met tien provincies, waaronder Noord-Brabant. Vooral investeringen in robotisering en circulaire activiteiten staan hoog op de agenda. Veel industriebedrijven verwachten bovendien dat hierdoor de vraag naar werkgelegenheid toeneemt én verandert. Denk aan andere vaardigheden die werknemers moeten hebben. De meeste industriebedrijven verwachten dat de genoemde trends ook tot meer ruimtevraag leiden. Bovendien vragen deze ontwikkelingen andere kwalitatieve eisen aan de vestigingsomgeving, waar Steenbergen rekening mee moet houden. Denk aan voldoende (milieu)ruimte voor bedrijven die met afval- en reststromen werken, goede digitalisering van de bedrijventerreinen (als voorwaarde voor robotisering, 3D printing), (collectieve) duurzame energievoorzieningen, et cetera. Automatisering en robotisering gaat tot slot veel invloed hebben op de individuele sectoren. Door krapte op de arbeidsmarkt wordt dit proces versneld. Er zijn al verschillende ontwikkelingen in de gemeente gaande wat betreft next economy. Zo is de circulaire economie in Steenbergen de afgelopen jaren aan het groeien. Het grootste deel van de circulaire bedrijven in Steenbergen zijn van het type 'repair en manufacture': het verlengen van de levensduur van producten door reparatie.

Trend	Toelichting
 <p>Schaalvergroting, innovatie en milieubeleid in agrosector</p>	<ul style="list-style-type: none"> De landbouw is een belangrijke sector in Steenberg en Nederland als geheel. Het is bovendien een sector die een groot deel van grondoppervlak benut. De omvang van de productie in de sector neemt toe, maar onder invloed van (milieu)beleid trager dan in het verleden; zeker in relatie tot recente ontwikkelingen omtrent het PAS/stikstofbeleid. Door de vele onzekerheid zijn de Steenbergse agrarische ondernemers huiverig om te investeren in grote investeringen en staan grote innovaties momenteel 'on hold'. De coronacrisis draagt daar ook aan bij. Technologische ontwikkeling wordt gezien als hulpmiddel in het streven naar duurzaamheid. Deze ontwikkeling zorgt voor efficiënter ruimtegebruik en een efficiëntere productie, maar zorgt tegelijkertijd voor dalende werkgelegenheid in de agrosector. Veel ouderen in de agrosector worden bovendien niet vervangen. Dit kan in de toekomst knelpunten opleveren. In Nederland is er steeds vaker sprake van vrijkomende agrarische bebouwing en grond (VAB). In Steenberg is de leegstand en het aantal VAB's heel minimaal. De gemeente Steenberg zal daarom ook niet direct invullingen hoeven kiezen voor leegstaande agrarische bedrijven. Omdat de agrarische grond en bebouwing van grote landschappelijke waarde is in Steenberg wordt er wel actief meegedacht in nevenactiviteiten bij agrarische ondernemers om de economische draagkracht van het buitengebied te vergroten. Denk hierbij aan andere (bedrijfsmatige) functies zoals een koppeling met de vrijetijdseconomie in Steenberg.
 <p>Zorg en arbeidsmarkt</p>	<ul style="list-style-type: none"> Door hogere levensverwachting en afname van bevolking vindt vergrijzing plaats in Steenberg. Hierdoor komt het economische stelsel onder druk te staan. De beroepsbevolking wordt namelijk steeds kleiner. Ontwikkelingen in de zorg hangen nauw samen met de vergrijzende bevolking. Over het algemeen zal zorg veel meer chronisch van aard worden. Daarnaast worden de komende jaren oude instituties (verzorgingshuizen, verpleeghuizen, et cetera) verder afgebouwd. Elke zorgaanbieder moet toegevoegde waarde gaan bieden in de ketens en netwerken die nu overal in een rap tempo ontstaan. Om de zorg hierin betaalbaar te houden, worden doelmatigheid en technologische innovatie belangrijke aandachtspunten. Doordat de zorgmarkt aantrekt ontstaan er tekorten bij specifieke functies. De zorgsector is in Steenberg al relatief groot en deze sector zal door de vergrijzing een extra grote claim leggen op de regionale arbeidsmarkt.
 <p>Veranderende winkelmarkt</p>	<ul style="list-style-type: none"> De winkelmarkt staat al jaren onder druk als gevolg van toenemende online bestedingen en veranderend consumentengedrag. De huidige coronacrisis versnelt deze trends. Met name online bestedingen zijn sterk gestegen. Door toenemend online winkelen, maar ook vergrijzing neemt het draagvlak voor winkels af. Leegstand wordt op veel plekken in het land ingevuld met andere functies, zoals horeca en wonen. De functie van centra verandert daardoor steeds meer. In de kern Steenberg zal de winkelfunctie steeds minder dominant worden en andere functies (denk aan horeca en leisure) nemen deze plek in. Een goede mix aan functies is daarom belangrijk om toekomstbestendige centra te creëren, ook voor Steenberg.
 <p>Veranderende vrijetijdseconomie</p>	<ul style="list-style-type: none"> Op het gebied van de vrijetijdseconomie zijn verschillende ontwikkelingen gaande. Allereerst is de reismarkt nog steeds een groeiende markt. Door de lagere prijzen zijn we in staat om vaker en langer te reizen. Het aantal internationale reizigers laat wereldwijd al jarenlang een stabiele groei zien. Mede door de coronacrisis zijn ook de Nederlanders weer meer vakantie gaan vieren in eigen land. Een deel is de ruimte en de natuur op gaan zoeken, al dan niet in combinatie met (outdoor) activiteiten. Steenberg kan met de genoemde elementen erg goed op deze vraag aansluiten. In een tijd waarin we met alles en iedereen verbonden zijn via online community's, groeit het besef dat gebruik belangrijker is dan bezit. De zogenoemde deeleconomie nam in de afgelopen jaren een vlucht. We delen onze auto, lenen ons gereedschap uit etc. Maar het bekendste voorbeeld van de groeiende deeleconomie is het verhuren van onze woning aan vakantiegangers. Deze nieuwe vorm van verblijfsrecreatie zorgt voor kansen en uitdagingen voor de vrijetijdseconomie in Steenberg.

Trend	Toelichting
 <p>Corona-impact</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De economie stond kortstondig en hevig uit het lood door de corona-uitbraak en de bijbehorende maatregelen. Na een forse krimp in 2020 is echter nu sprake van een sterk herstel. Ook de economische voorspellingen zijn gunstig. Al met al wisselt de impact heel sterk per sector: bepaalde sectoren zijn/worden hard geraakt (evenementen, toerisme, horeca) en anderen profiteren juist (logistiek, bepaalde industrieën). De lokale en regionale economische structuur bepaalt sterk wat de precieze impact is voor de economie. • Er is beperkt lokale data beschikbaar waaruit de impact van de coronacrisis op korte termijn kan worden afgeleid. Wel is er data over de NOW toekenningen beschikbaar. Landelijk hebben de bedrijven in de dienstensector, de detailhandel en horeca het meest gebruikt gemaakt van deze NOW-regeling. In Steenberg zijn deze sectoren relatief klein in vergelijking met de landbouw en overige handel in de gemeente. Een kanttekening is wel dat deze NOW-toekenningen slechts een beeld van de korte termijn effecten weergeven. • Voornamelijk het centrum in Steenberg zal in de gemeente het meeste last ondervinden van de coronacrisis. Al heeft het centrum in Steenberg voornamelijk dagelijkse voorzieningen die het minst hard geraakt zijn door alle coronamaatregelen. De kledingzaken krijgen het wel extra zwaar, maar de invloed op de gehele economie van Steenberg daarvan is waarschijnlijk beperkt.

2.3 SWOT

In onderstaande SWOT zetten we de belangrijkste kansen, bedreigingen, sterktes en zwaktes uiteen voor Steenbergen. Deze zijn gebaseerd op de economische foto, de trendanalyse en input van de ondernemers in Steenbergen.

Sterktes	Zwaktes
<ul style="list-style-type: none"> • De Agrofood zorgt voor een groot aandeel in de werkgelegenheid, zowel op het AFC als in het buitengebied. • Realisatie van AFC Nieuw Prinsenland als innovatieve hotspot van de regio. • Veel dynamiek op de bedrijventerreinen. • Blijvende stijging van de werkgelegenheid en het aantal vestigingen op de bedrijventerreinen. • Landschappelijke kwaliteiten buitengebied als drager voor kernwaarden rust, ruimte en natuur. • Gunstige ligging in de regio en tussen steden zoals Rotterdam en Antwerpen door aanwezigheid A4. • Betrokken regionale samenwerking met o.a. de Brabantse Wal. • Partijen zijn meer en meer betrokken bij de gemeente. 	<ul style="list-style-type: none"> • Te weinig beleving en gevoel vanuit inwoners en ondernemers bij de agrofoodsector. • Door ontbreken van hoger en vervolgonderwijs, te weinig hoger opgeleiden in het bedrijfsleven. • Krimp detailhandel in centrum Steenbergen zet leefbaarheid onder druk. • Geen werkgelegenheidsstijging in recreatie- en toerisme zichtbaar. • Veel inwoners werken buiten de gemeente.
Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Het AFC Nieuw Prinsenland als kans voor circulariteit en duurzaamheid (restwarmte). • Aanleg van een kade bij het AFC Nieuw Prinsenland voor realisatie vervoer over water. • Een fieldlab voor experimentele en innovatieve landbouw wat zichtbaar en beleefbaar wordt in het buitengebied. • De transformatie van de vrijkomende agrarische bebouwing aangrijpen om het buitengebied hoogwaardig in te richten. • Uitbreiding van bedrijvenareaal vangt de regionale vraag (deels) op. • Combineren water en recreatie en toerisme in verschillende kernen. • Door actievare ondernemers (groei OPS) mogelijkheden om stappen te zetten op het gebied van duurzaamheid, veiligheid, beleving, mobiliteit en verkeer. • Door monitoring en analyses sneller inspelen op veranderingen. • Hotel langs de A4 kan zorgen voor gasten voor bedrijven. • Het vermarkten van de Brabantse Wal gemeenten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Passende huisvesting voor buitenlandse werknemers realiseren. • Op Reinierpolder zijn er nog beperkte vestigings- en groeimogelijkheden. • Leefbaarheid en voorzieningen in kleine kernen staat onder druk. • Potentiële beroepsbevolking neemt af door ontgroening en vergrijzing. Hierdoor mogelijke verder toename van krapte op de arbeidsmarkt. • Onzekerheden door coronacrisis en macro-economie.

Op basis van de SWOT zien we als de belangrijkste opgaven voor economisch Steenbergen:

- **Inzetten op de duurzaamheidsambities:** Verduurzaming staat steeds prominenter op de economische agenda. De energietransitie is een belangrijke opgave komende jaren die ook veel economische kansen en investeringsdynamiek creëert. De bedrijventerreinen zullen de komende jaren aan de slag moeten met de verduurzamingsopgave om zo toekomstbestendig te worden en hun economische waarde te behouden. De gemeente werkt momenteel aan een Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2021-2022 waar ook diverse duurzaamheidsacties worden opgenomen gericht op bedrijven. De gemeente Steenbergen is daarnaast al bezig met een projectvoorstel om zon op bedrijfsdaken te stimuleren en is aan het onderzoeken wat de mogelijkheden zijn van een zakelijk energieloket. Naast energiebesparende maatregelen is ook aandacht voor hittestress en het aanleggen van groen op de bedrijventerreinen een belangrijke opgave waar de gemeente Steenbergen mee aan de slag gaat. Steenbergen heeft met de agrofoodsector een herkenbaar profiel en een strategische uitgangspositie op het duurzaamheidsthema. De glastuinbouw heeft een grote potentie om via warmtenetten verwarmd te worden. In de gemeente zijn er ook enkele duurzaamheidsinitiatieven zoals het project

Osiris, waar de tuinders van het Agrofood Cluster (AFC) en de afvalenergiecentrale SUEZ ReEnergy samenwerken om het gebruik van fossiele brandstoffen te verminderen.

- **Werken aan kwaliteit en innovatiekracht bedrijventerreinen:** Een vitaal Steenbergs bedrijfsleven begint bij goed functionerende en toekomstbestendige werklocaties die aansluiten op de (veranderende) wensen en eisen van bedrijven. Daarbij speelt dat de randvoorwaarden om te kunnen investeren in bepaalde trends (automatisering, digitalisering, circulair, energietransitie, et cetera) op orde moeten zijn. Op Reinierpolder zijn hier al eerste stappen in gemaakt door in samenwerking met ParkConcepts diverse ingrepen te doen zoals herstructurering en het verbeteren van de groenvoorzieningen. De volgende stappen zullen gezet moeten worden op het gebied van energietransitie en circulariteit. Dit zijn opgaven met een grotere omvang, waar grotere investeringen mee gemoeid zullen gaan.
- **Faciliteren lokale en regionale vraag:** Binnen de Brabantse Wal is er een tekort aan ruimte voor MKB-bedrijven. Steenbergen heeft met een beoogde uitbreiding van Reinierpolder mogelijk een geschikte locatie om deze vraag te laten landen. Aangezien een groot gedeelte van het lokale en regionale MKB verbonden is aan de speerpuntsectoren van de regio draagt uitbreiding van bedrijventerrein in Steenbergen bij versterking van deze speerpuntsectoren, het agrofoodcluster in het bijzonder. Om de uitbreiding van Reinierpolder mogelijk te maken is regionale afstemming nodig met de andere Brabantse Wal gemeenten en de regio West-Brabant. De gemeente is hier actief mee bezig.
- **Voldoende en passend arbeidspotentieel:** De arbeidsmarkt in Steenbergen is krap en wordt richting de toekomst alleen nog maar krappere door de dalende potentiële beroepsbevolking. Voor bedrijven wordt het in de toekomst waarschijnlijk lastiger om nieuw personeel te vinden om groei te realiseren, maar ook om personeel te vervangen als gevolg van uittrekking (pensioen en ontslag). Een van de oplossingen is om meer Steenbergen die nu buiten de gemeente werken te verleiden om in Steenbergen aan de slag te gaan. Daarvoor is het onder meer nodig om een betere match tussen vraag naar en aanbod van banen te realiseren. De doorontwikkeling van het AFC en de beoogde uitbreiding van Reinierpolder moeten hieraan bijdragen. Daarnaast is het belangrijk om de connectie met (technische) onderwijs en kennisinstellingen in de regio waar nodig en mogelijk verder te versterken.
- **Leefbare en sterkere centra:** Een aantrekkelijk voorzieningenniveau is niet alleen bepalend voor de bedrijvigheid in een centrum, maar ook voor het creëren van een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Deels zijn voorzieningen op gemeentelijk niveau aanwezig, deels op regionaal niveau. Steenbergen en Dinteloord kenmerken zich voornamelijk door de aanwezigheid van lokale winkels en horecagelegenheden. Door een veranderende demografie verandert tegelijkertijd het draagvlak voor voorzieningen. In dit geval speelt waar mogelijk behoud van voorzieningen, en anders concentratie van diverse voorzieningen in combinatie met woningbouw. Ook zijn de havens in Steenbergen en Dinteloord unieke trekpleisters. Deze plekken moeten zorgen voor een bruisende plek waar horeca op in kan spelen.
- **Vitaal buitengebied:** Voor de economische ontwikkeling van het buitengebied gelden allerlei trends en ontwikkelingen zoals genoemd in het vorige hoofdstuk. In de recreatieve markt heeft Steenbergen veel te bieden op het gebied van rust en authenticiteit. De agrarische sector is onderhevig aan schaalvergroting en automatisering. Er zijn ecologische ontwikkelingen (klimaatverandering) en daarmee verbonden beleidsmatige ontwikkelingen (denk aan de stikstofproblematiek). Tegelijkertijd heeft de sector te maken met vergrijzing, waardoor er een steeds grotere uitstroom van werknemers zal plaatsvinden. In het geval dat een agrariër geen opvolger vindt en genooddaakt is om te stoppen komt de agrarische bebouwing vrij. Het is van belang dat de gemeente Steenbergen mogelijkheden voor herontwikkeling van deze VAB's onderzoekt die een hoogwaardige (economische) invulling hebben.

3 Beleidskaders

Het economische beleid van de gemeente Steenbergen staat uiteraard niet op zichzelf. De economische activiteiten overschrijden de gemeentegrenzen. Zo werkt de gemeente Steenbergen al samen met de gemeenten Woensdrecht en Bergen op Zoom onder de naam 'de Brabantse Wal' en is de gemeente onderdeel van de regio West-Brabant. Op verschillende schaalniveaus zijn er al relevante (economische) beleidsdocumenten gemaakt als uitvloeisel van de samenwerkingen. Door het economische beleid van Steenbergen goed te stroomlijnen met de regionale en provinciale context wordt de economische kracht van het beleid versterkt.

Hieronder benoemen we een aantal relevante beleidsdocumenten met daarin de belangrijkste uitgangspunten. Tevens geven we aan bij welke uitgangspunten de gemeente Steenbergen het beste aan kan haken, gezien de economische foto en de kansen en bedreigingen die wij voor Steenbergen zien.

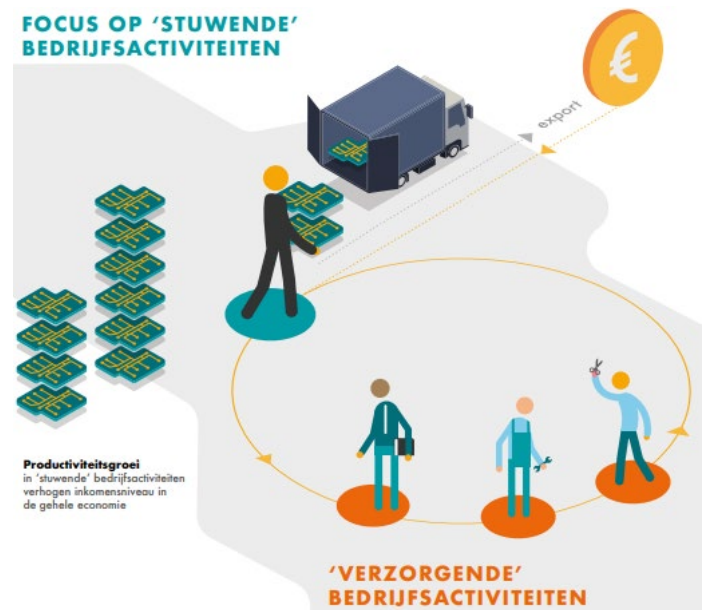
3.1 Provinciaal beleid

Visie op een toekomstbestendige economie voor Brabant

Deze visie op de economie geeft weer hoe de provincie in kan spelen op belangrijke trends en ontwikkelingen om een sterke economie te blijven in 2030. Het belangrijkste uitgangspunt van de provincie Noord-Brabant is dat economische ontwikkeling bijdraagt aan een brede welvaart en sociale samenhang als maatschappelijk fundament. Een aantrekkelijke woon- en leefomgeving is daarvoor randvoorwaarde. Het beleidskader richt zich voornamelijk op het stuwende gedeelte van de Brabantse economie. Deze bedrijvigheid zorgt doorgaans voor extra werkgelegenheid en een groei van het verzorgende, dienstverlenende gedeelte van de economie. Productiviteitsgroei van stuwende bedrijvigheid en werkgelegenheid zijn belangrijke aandachtspunten voor het provinciale toekomstige welvaartsniveau. Stuwende bedrijfsactiviteiten zijn activiteiten daar waar (nieuwe) producten en diensten worden ontworpen en ontwikkeld en waar innovatie plaatsvindt. Hiermee kiest de provincie een bepaalde focus in het economisch beleid en zal dus ook waar nodig middelen voor hebben. In de gemeente Steenbergen kan dit principe van de focus op 'stuwende' bedrijfsactiviteiten erg goed landen. Steenbergen kent namelijk een aantal sectoren die een relatief hoge toegevoegde waarde hebben voor de gemeente. Allereerst zorgen diverse sectoren op de bedrijventerreinen voor veel toegevoegde waarde in de gemeente. Naast de bedrijventerreinen is de agrofood sector een sector waar veel waarde wordt gecreëerd. Deze 'stuwende' activiteiten sluiten daarmee aan bij de provinciale focus om zo de ondersteuning bij de economische ontwikkeling van Steenbergen te vergroten.

In deze 'stuwende' sectoren is het van belang om niet alleen te handelen vanuit een provinciaal of gemeentelijk kader. De provinciale visie benadrukt dat er verbinding gemaakt moet worden tussen bedrijven, kennisinstellingen en verschillende overheidslagen (de triple helix). Alleen zo laat je economische acties slagen en creëer je een bredere welvaart

Figuur 6: Focus op 'stuwende' bedrijven

Bron: Provincie Noord-Brabant, 2020

3.2 Regionaal beleid

Hub voor vernieuwend ondernemerschap: economische agenda West-Brabant

De Economic Board West-Brabant heeft de economische koers en ambitie van de regio West-Brabant vastgelegd in de Economische Agenda West-Brabant. De belangrijkste aspecten uit de agenda zijn:

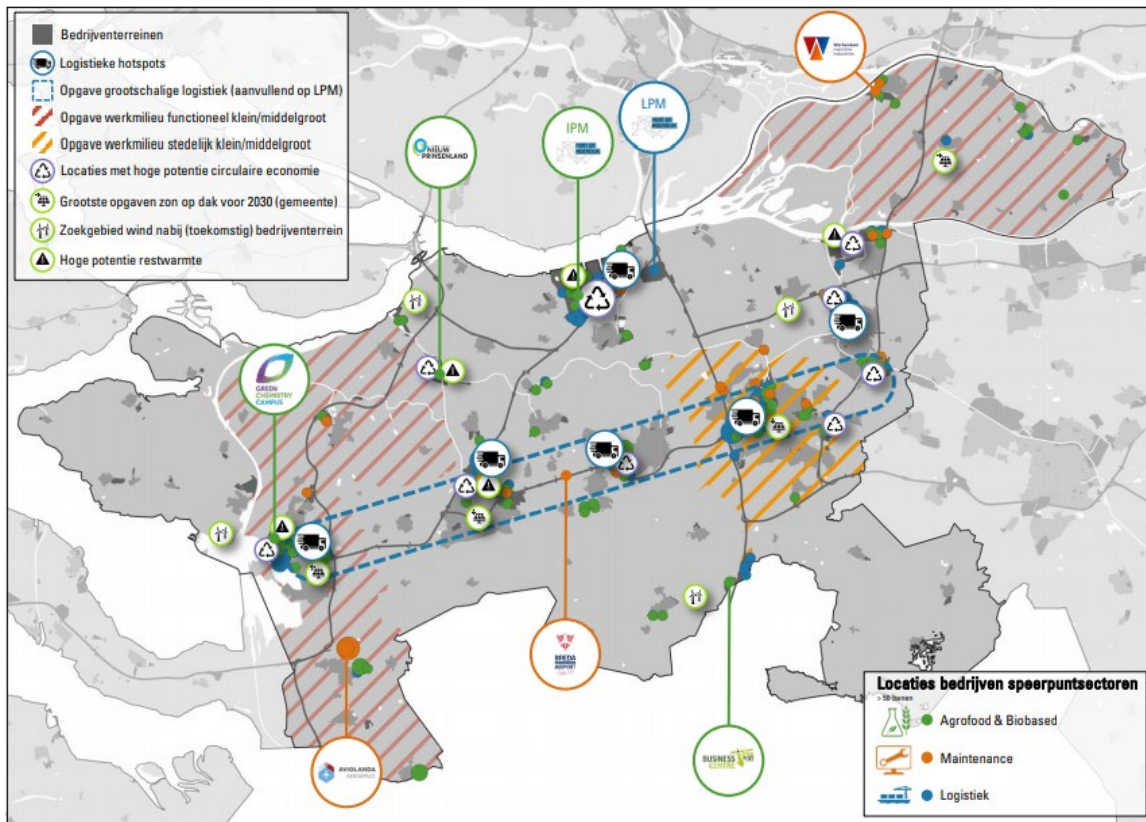
- West-Brabant ligt gunstig in een economisch kerngebied en heeft een zeer gedifferentieerde economie. Die ligging en diversiteit moet de regio optimaal gebruiken.
- De (traditionele) sterke West-Brabantse sectoren agrofood & biobased, industrie en logistiek vormen de historische economische basis van de regio. Daar blijft de regio op inzetten. Ook Steenbergen heeft, afgezien van logistiek, een belangrijk aandeel in deze sterke sectoren.
- De wereld vraagt om slimme en duurzame oplossingen. Deze kan West-Brabant alleen realiseren in verbinding met de omliggende regio's, als triple helix, in de sectoren en tussen de sectoren.
- West-Brabant gaat (sectoraal) inzetten op de strategie van verbinden, verslimmen en verduurzamen.
- West-Brabant wil zich ontwikkelen als een hub voor vernieuwend ondernemerschap door groei van MKB en Startups te ondersteunen én door het ontwikkelen van programma's voor de sector creatieve dienstverlening en mogelijk de vrijetijdseconomie. Op de bedrijventerreinen in Steenbergen is een groot deel MKB. Deze zijn onmisbaar voor de Steenbergse economie.
- Vernieuwend ondernemerschap komt niet alleen vanuit de regio. Vernieuwing komt ook van buiten. Daarom blijft West-Brabant inzetten op 'acquisitie en vestigen', waarbij de focus ligt op bedrijven met economische en regionale meerwaarde voor de regio.

Toekomstbeeld bedrijventerreinen West-Brabant

Het belang van de bedrijventerreinen in de regio West-Brabant groeit, niet alleen economisch maar ook voor aanpalende opgaven zoals energie en klimaat. De regio heeft daarom in 2020 nieuwe regionale afspraken opgesteld voor de bedrijventerreinen. Het toekomstbeeld geeft aan welke locaties als drager van de regionaal-economische transitie van West-Brabant essentieel zijn. De bedrijventerreinenportefeuille bestaat namelijk uit een samenhangend en complementair ecosysteem van bedrijventerreinen met verschillende doelgroepen en geografische reikwijdte. Voor de Brabantse Wal-regio ligt voornamelijk de focus op de opgave van een functioneel klein/middelgroot werkmilieu. Het MKB is sterk vertegenwoordigd in de regio en het levert een grote bijdrage aan de werkgelegenheid en de toegevoegde waarde van de regionale economie. In het Toekomstbeeld wordt daarom ook aangegeven dat deze bedrijven voldoende (ruimtelijke) groeiperspectief geboden moet worden op toekomstbestendige plekken.

Naast het werkmilieu zijn de speerpuntsectoren Agrofood & Biobased en Maintenance zoals benoemd in het Toekomstbeeld aanwezig in de gemeente Steenbergen. Het AFC Nieuw Prinsenland wordt aangemerkt als grootschalige locatie voor bedrijven uit en gelieerd aan de agro- en levensmiddelensector. De Maintenance bevindt zich voornamelijk op de overige bedrijventerreinen (Reinierpolder en Reinierpark). Vanuit het Toekomstbeeld is symbiose en samenwerking van en tussen deze sectoren (bijvoorbeeld op het gebied van energietransitie en circulaire economie) erg belangrijk.

Figuur 7: West-Brabant 2030 in beeld

Bron: Toekomstbeeld bedrijventerreinen West-Brabant, 2020

Notitie strategische uitgangspunten bedrijventerreinen Brabantse Wal

De Brabantse Wal gemeenten (Bergen op Zoom, Steenbergen en Woensdrecht) hebben in het kader van samenwerking een visie geformuleerd om in gezamenlijk verband de kansen aan te merken op het gebied van duurzame economische ontwikkeling. Om de (sub)regionale afstemming zo veel mogelijk te bewerkstelligen zet de Brabantse Wal gemeenten in op het realiseren van één gezamenlijk subregionaal aanbod voor de ontwikkeling van de bedrijventerreinen. Het doel is om met aanbieden van fysieke ruimte voor bedrijven de behoeften van de markt zo goed mogelijk te bedienen op locaties die daarvoor het meest geschikt zijn. Buck Consultants International heeft hiervoor een aantal strategische uitgangspunten opgeschreven die richtinggevend zijn voor de koers van de bedrijventerreinen. Belangrijk voor het economische beleid van de gemeente Steenbergen is dat de notitie uitwijst dat er uitbreidingsvraag van circa 36 tot 55 hectare is in de periode 2018 t/m 2030 voor de drie gemeenten. Naast de uitbreidingsvraag ligt volgens BCI ook de focus op het maken van een kwaliteitsslag op de bestaande bedrijventerreinen.

3.3 Sectoraal beleid

Naast dat het economisch beleid van Steenbergen beïnvloed wordt door provinciale en regionale visies, bieden sectorale beleidsvisies aanknopingspunten om uiteindelijk het gemeentelijke economische beleid te verstevigen. Voor Steenbergen zijn specifiek de volgende sectorale visies van belang.

Brabant toonaangevend verbonden: visie en uitvoeringsstrategie 2021-2025

Deze visie is opgesteld door Routebureau Brabant wat een samenwerkingsverband is tussen provincie Noord-Brabant en alle Brabantse gemeenten. De coördinerende en uitvoerende taken van deze samenwerking zijn integraal onderdeel van marketing- en projectorganisatie VisitBrabant. In de uitvoeringsstrategie worden vijf pijlers genoemd die richting geven aan (Steenbergse) vrijetijdseconomie:

- Vijfsterrenkwaliteit routenetwerken: door te investeren in routes kan de marketingwaarde van een gebied vergroot worden. De routes zorgen voor een verbeterde bereikbaarheid en verbondenheid

tussen de verschillende gebieden. Denk in Steenbergen aan de verbinding tussen de kernen (en het water) en het buitengebied.

- Intensiveren in informatie en promotie: onder andere routes vragen om een goede online en offline vindbaarheid. Het zorgt ook voor een stimulans om gebruik te maken van het netwerk en zo de natuur, cultuur en horeca te ontdekken.
- Belevingswaarde: naast het reguliere routenetwerk is het ook van belang dat er routesuggesties zijn op basis van een voor die regio onderscheidend thema of verhaal.
- Netwerkkansen: de routenetwerken zijn onderdeel van een groter geheel. Ook voor Steenbergen geldt dat aansluiting met de omliggende gemeenten helpt om een volwaardig routenetwerk te creëren.
- Crossovers overig beleid: door de inzet op recreatieve routes wordt er een bijdrage geleverd aan andere beleidsopgaven. Denk hierbij aan de bereikbaarheid van bedrijvigheid in het buitengebied.

Door voorzieningen en de infrastructuur kwalitatief op peil te houden zorg je ervoor dat er economische spin-offs ontstaan op het gebied van de vrijetijdseconomie. Hierbij kan het verbinden van diverse thema's (denk bijvoorbeeld aan agrofood) in Steenbergen voor economische meerwaarde zorgen.

West-Brabantse Programma Agrofood/Biobased (REWIN)

West-Brabant wil haar toppositie als plantaardige regio uitbouwen. Om dit te doen hebben kernspelers uit het bedrijfsleven, het onderwijs en de overheid een stuurgroep gevormd en gezamenlijk het West-Brabantse Programma Agrofood/Biobased opgezet. Deze stuurgroep zet zich in om een goede innovatie-infrastructuur te ontwikkelen, waarbinnen bedrijven ideeën kunnen realiseren. Deze bestaat uit middelen, netwerken en kennis. De gemeente Steenbergen heeft een uitstekende uitgangspositie met de aanwezige agrofood. Zo is bijvoorbeeld het Green Protein Excellence Centre (Cosun Beet Company) een campus die bijdraagt aan het toekomstbestendig telen en het optimaal benutten van de grote gewassen.

Regionale Energie Strategie 1.0 – West Brabant

Economische opgaven zijn nauw verbonden met opgaven omtrent de energietransitie. Op basis van het RES 1.0 heeft de gemeente Steenbergen de volgende doelstellingen opgesteld:

- Om in 2050 energieneutraal te zijn zet de gemeente in op hernieuwbare energie. 25% van de grote daken in de gemeente moeten voorzien zijn van zonnepanelen (nog 18 GWh tot 2030). Ook is er circa 93 hectare aan zonneveld nodig.
- Restwarmte en CO₂ die vrijkomt bij de verbranding van niet recyclebare afvalstromen in te zetten in de kassen.
- Instellen van een ambtelijk programmeringsoverleg met de andere gemeenten, de provincie, het waterschap en de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM). In dit overleg wordt de programmering van wind- en zonprojecten besproken in relatie tot de ontwikkeling van de netcapaciteit.

Bedrijven spelen, naast overheden, een sleutelrol om de opgaven aan te pakken. Voor economisch beleid is het daarom van belang om de doelstellingen volgend uit het RES 1.0 te koppelen aan economische acties.

4 Wat zijn mogelijke stuwmotoren van Steenbergen?

4.1 Zet in op drie stuwmotoren

Focus

Om de belangrijkste opgaven aan te pakken en de economische kansen zo veel mogelijk te benutten lijkt het ons goed als de gemeente Steenbergen op een aantal thema's focust. Met focus kan de economische impact van de gemeentelijke inspanningen worden gemaximaliseerd. De focus op bepaalde thema's neemt overigens niet weg dat andere sectoren uit het oog verloren worden. Juist door focus aan te brengen op de belangrijkste economische stuwmotoren wordt de rest van de Steenbergse economie ook versterkt.

Stuwende gedeelte van de Steenbergse economie als multiplier en met een revolverend effect

In het vorige hoofdstuk hebben we geconstateerd dat de provincie Noord-Brabant volop in gaat zetten op het 'stuwende' gedeelte van haar economie en dat in Steenbergen een aantal sectoren aanwezig zijn die naar verhouding veel economische bijdrage leveren aan de gemeente. Voor het Steenbergse economische beleid kan het dus relevant zijn voornamelijk in te zetten op het stuwende gedeelte van de economie.

MULTIPLIER EFFECT EN REVOLVEREND EFFECT

De concurrentiepositie van de stuwende bedrijven in Steenbergen is gebaseerd op de unieke resources (locatie, ligging, bereikbaarheid, arbeidsmarkt en -mentaliteit) waarover de bedrijven beschikken en is bepalend voor de werkgelegenheidsontwikkeling en groei van diverse sectoren. Door in te zetten op deze stuwende delen van de Steenbergse economie wordt een productiviteitsgroei gerealiseerd – en daarmee extra geld/inkomen – die zorgt voor extra werkgelegenheid. Ook zorgt het voor een groei in het verzorgende, dienstverlenende deel van de Steenbergse economie; de zogenaamde '(business)verzorgende' sectoren. Het gaat dan bijvoorbeeld om extra werk bij de accountants, adviseurs en ICT-ers, maar ook bij de kappers, de cafés en de winkeliers. Dit draagt bij aan een aantrekkelijk leef- en werkklimaat in Steenbergen, wat ook belangrijke randvoorwaardes zijn voor de economische ontwikkeling.

De gemeente kan door deze beleidsfocus dus extra geldstromen creëren voor Steenbergen wat de economie minder afhankelijk maakt van de ontwikkeling van de bevolking in Steenbergen. Het reilen en zeilen van verzorgende sectoren hangt namelijk sterk af van de omvang, samenstelling en draagkracht (besteedbaar inkomen) van de inwoners en de ontwikkeling daarvan.

Op deze manier worden maximaal de kracht van en kansen voor de Steenbergse economie benut en wordt de Steenbergse economie klaargestoomd voor de grote uitdagingen voor de toekomstige economie en samenleving, zoals duurzaamheid en digitalisering. Door in te spelen op de belangrijkste stuwende krachten en deze waar mogelijk te verbinden, ontstaat een uniek profiel voor Steenbergen!

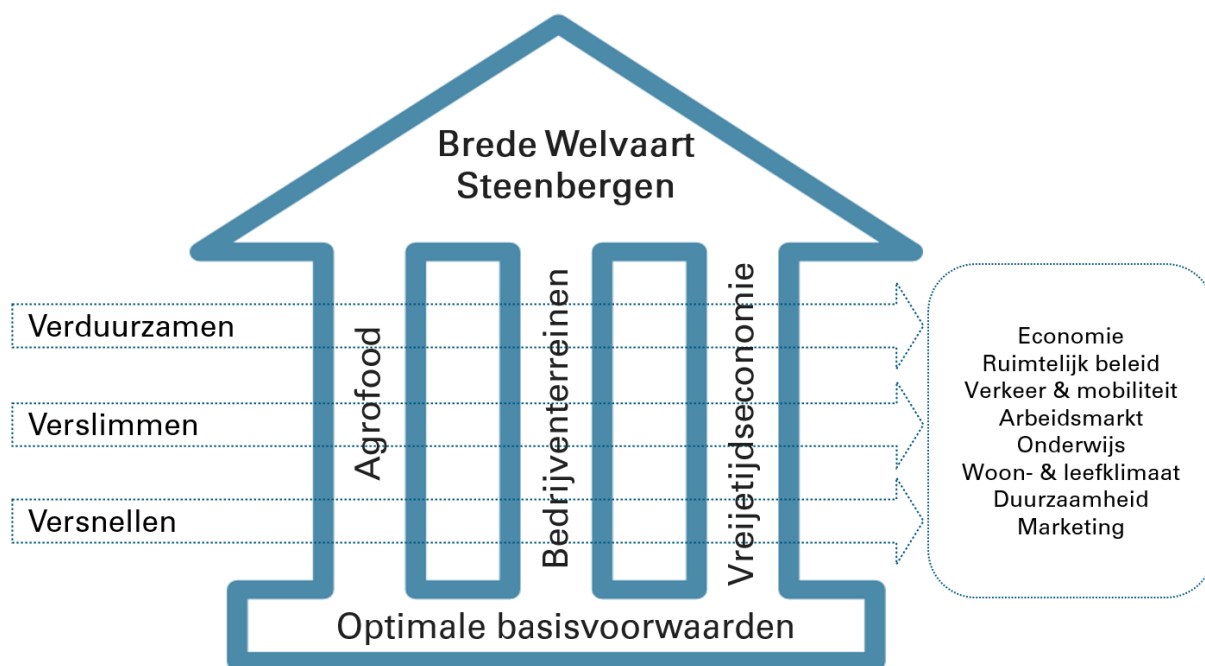

Agrofood, bedrijventerreinen en de vrijetijdseconomie

Dit zijn volgens ons de drie thema's voor het beleid waarmee de meeste economische impact is te realiseren in Steenbergen:

- Bij het thema agrofood gaat het hoofdzakelijk om de bedrijven in het buitengebied van de gemeente en het AFC Nieuw Prinsenland met een aantal grote bedrijven en een plaatst waar veel innovatie plaatsvindt.
- Op de bedrijventerreinen bevindt zich veel stuwende bedrijvigheid, vaak ook gelieerd aan agrofood. Denk aan verwerkende industrie, gewasbeschermingsbedrijven, mechanisatiebedrijven, groothandels en transport/logistiek. Deze bedrijven leveren daar hun stuwende karakter veel werkgelegenheid en toegevoegde waarde voor de Steenbergse economie op.
- De sector toerisme en recreatie (vrijetijdseconomie) is vooral in potentie een belangrijke stuwende sector voor Steenbergen. Zeker als het lukt om voldoende bezoekers en bestedingen van buitenaf te genereren die zo de lokale economie versterken en de economische koek vergroten.

We kunnen ons voorstellen dat de gemeente Steenbergen, aansluitend op de economische agenda van regio West-Brabant (zie paragraaf 3.2), per speerpunt inzet op een strategie van verduurzamen, versnellen en verslimmen. Door het hanteren van deze 3'vs zoekt Steenbergen bij het versterken van de lokale economie de aansluiting bij de regio (immers, Steenbergen is geen eiland) en is het economisch beleid toekomstgericht.

In de paragrafen hierna gaan we wat dieper in op waarom de gemeente op deze speerpunten kan inzetten, wat ze ermee kunnen bereiken en wat ze daarvoor moeten doen.

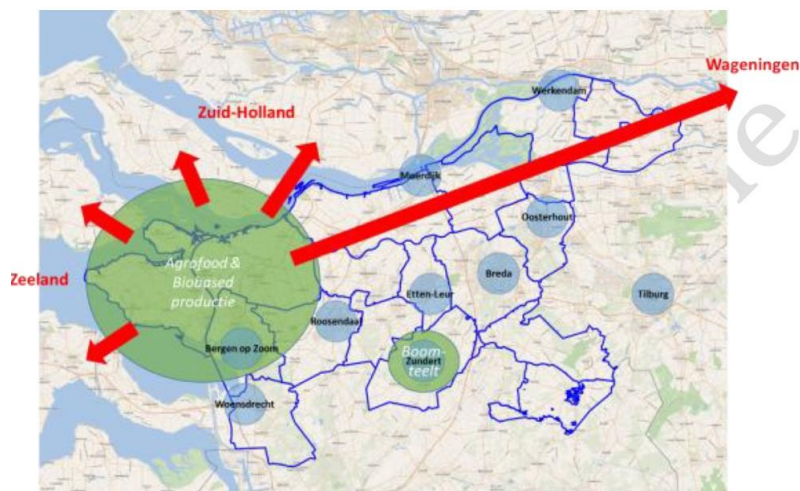
4.2 Agrofood

4.2.1 Waarom er op inzetten?

Regionaal een topsector

De agrofood is sterk verankerd in West-Brabant, met als hotspot daarbinnen de gemeente Steenbergen. De agrofood is regionaal een speerpuntsector en opgenomen als een van de drie speerpuntsectoren in de Economische Agenda West-Brabant². Binnen de agrofood worden continu nieuwe activiteiten en vormen van ondernemerschap ontwikkeld met een hoge toegevoegde waarde. Niet alleen in geld, maar ook wat betreft brede duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (duurzaamheid, klimaat, gezondheid, eerlijk en inclusief werk, etc.). De bedrijven in deze sectoren zijn goed geworteld in West-Brabant, versterken het regionale economische ecosysteem en grijpen de kansen van belangrijke 'Next Economy'-trends als circulaire economie, energietransitie, duurzaamheid en digitalisering ('smart').

Figuur 8: Steenbergen zwaartepunt agrofood in West-Brabant

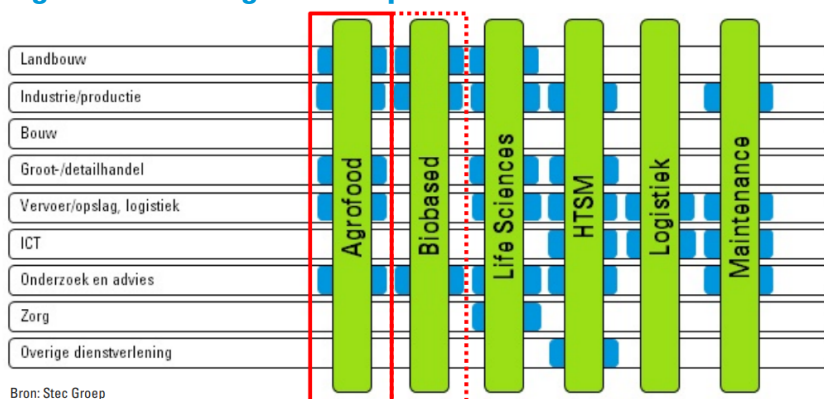
Bron: Economische Hub West-Brabant. Samen schakelen naar een innovatieve toekomst. Pieter Tordoir (2018)

Belangrijk voor de Steenbergse economie

Agrofood loopt in Steenbergen dwars door allerlei sectoren heen. Deze sector heeft economisch gezien een grote waarde, het zorgt voor maar liefst een derde deel van de totale in de gemeente gecreëerde toegevoegde waarde. In 2020 zijn 2.220 personen in de agrofood werkzaam bij circa 340 bedrijven. Hiermee omvat de sector circa 30% van de totale werkgelegenheid in de gemeente. Het aantal banen in deze sector is de afgelopen zes jaar met 10% gestegen.

Binnen de agrofoodsector zijn met name de werkgelegenheid in de teelt van eenjarige gewassen (33%), de teelt van meerjarige gewassen (11%) en de vervaardiging van overige voedingsmiddelen (13%) sterk vertegenwoordigd.

Figuur 9: Cluster Agrofood loopt door meerdere sectoren

Bron: Stec Groep

Economische activiteit op zowel het AFC als in het buitengebied

De economische activiteit vindt gedeeltelijk op het AFC Nieuw Prinsenland plaats en gedeeltelijk in het buitengebied. Het AFC Nieuw Prinsenland is een bedrijventerrein wat primair ingericht is op bedrijven uit en gelieerd aan de agro- en levensmiddelensector. Er zijn dan ook relatief ruimte planologische mogelijkheden en ruime kavels aanwezig. Op het AFC Nieuw Prinsenland zijn grofweg twee locaties te onderscheiden. Een glastuinbouwgebied Nieuw Prinsenland wat in de periode 2005 t/m 2019 is ontwikkeld door de Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij waar nu 8 glastuinbouwbedrijven zijn gevestigd en een bedrijventerreingedeelte waar momenteel nog circa 30 hectare uitgeefbaar is voor bedrijven actief in of gelieerd aan de agro- en levensmiddelensector. Het AFC Nieuw Prinsenland is het hardst groeiende bedrijventerrein in de gemeente. Inclusief de Cosun Beet Company werken er op het terrein circa 400 mensen. Dit zal de komende jaren toenemen, omdat er nog ruimte is voor bedrijven om zich hier te

² Agenda van de Economic Board West-Brabant (januari 2019); klik [hier](#).

vestigen. De Cosun Beet Company fungeert hierbij als sleutelbedrijf, omdat dit bedrijf een grote regionale aantrekkingskracht heeft. Hierbij speelt het Cosun Innovatie Centrum en laboratorium voor het IRS (Instituut voor Rationale Suikerproductie), dat in 2017 in gebruik werd genomen, een cruciale rol. Hier wordt alle expertise en kennis omtrent innovaties in de agrofood samengebracht. Het buitengebied van Steenbergen maakt het agrofoodsysteem compleet. Daar vinden nieuwe teelttechnieken en allerlei nieuwe vormen van digitalisering (Internet of Things; IoT, in combinatie met Artificial Intelligence; AI) hun weg in de praktijk voor een betere opbrengst in een betere balans met natuur en milieu. Immers, als er één sector met milieu- en duurzaamheidsvraagstukken wordt geconfronteerd dan is het wel de agrofood (energieverbruik, overmatige bemesting, CO₂-uitstoot, dierenwelzijn).

4.2.2 Wat ermee te kunnen bereiken?

Agrofood als toepassingsgebied voor innovaties en koppelkansen met andere sectoren

Om de bedrijfsvoering dus toekomstbestendig te maken adviseren we om inzet op IoT en AI verder te stimuleren als gemeente. Denk hierbij aan precisielandbouw, waarbij veel gebruik wordt gemaakt van sensortechnologieën om gegevens te verzamelen over bijvoorbeeld bodem- en gewassengedrag, machinestatus, opslagtanks en klimaat- en andere omgeving gerelateerde metingen. Maar denk ook aan allerlei ontwikkelingen en innovatie op het vlak van circulaire en kringlooplandbouw en op het gebied van natuurinclusieve landbouw (bijvoorbeeld het gebruik van akkerranden, werken aan een gezonde bodem of zorgen dat het landschap aantrekkelijker wordt voor specifieke soorten vogels of planten). De thema's agrofood en innovatie kunnen zo worden gecombineerd en zichtbaar en beleefbaar worden gemaakt in het buitengebied om ook de vrijetijdseconomie hiermee een boost te geven. Hier kan de gemeente biodiversiteit, klimaatadaptatie en natuurontwikkeling combineren met andere recreatieve faciliteiten evenals de promotie van streekproducten. Informatieverstrekking is daarbij van belang om de agrofoodsector beter te begrijpen. Het is belangrijk dat Steenbergen de agrofoodsector ook daadwerkelijk kan ervaren en beleven. Iets wat nu nog mist.

Het AFC als een katalysator voor duurzaamheid

Naast duurzaamheidsacties in het buitengebied heeft het AFC voldoende ingrediënten om een duurzame hotspot te worden. Naast dat er al allerlei processen plaatsvinden rondom circulariteit, bijvoorbeeld het creëren van toegevoegde waarde bij producten (bieten, aardappelen, groente, fruit etc.) staat energie ook hoog op de agenda. De Cosun Beet Company heeft al verschillende duurzame initiatieven in gebruik en ook naar de toekomst toe zijn ze bezig om het gebruik van fossiele brandstoffen steeds verder te reduceren. Er staan ook al een aantal windmolens rondom het terrein. Verder wordt er momenteel gewerkt aan de aanleg van een warmtenet waar diverse partijen en de landelijke overheid betrokken bij zijn.

Hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwingen om economische meerwaarde te creëren

Het buitengebied gaat in de toekomst ook te maken krijgen met allerlei andere transitie, met name door toekomstige stoppers en veranderende bedrijfsvoering. Zoals ook het bestemmingsplan Buitengebied Steenbergen – 1e herziening aangeeft is het van belang om ruimte te bieden aan neven- en vervolgfuncties³. Dit moet bijdragen aan de bevordering van de vitaliteit van het buitengebied en de hergebruikmogelijkheden van vrijkomende agrarische bedrijfslocaties.

³ We halen daarvoor onder meer inspiratie uit de aanpak van diverse Achterhoekse gemeenten. Agrarische coaches gaan in opdracht van de gemeente actief op zoek naar boeren met wie het financieel en persoonlijk niet goed gaat. Behalve informatie over het welzijn van de boeren dient het bezoek nog een doel. Het verschaft namelijk duidelijkheid over welke bedrijven stoppen of overwegen te stoppen en de gevolgen die dat heeft voor de gemeente. Daarnaast hebben diverse gemeenten een sloopfonds ingesteld om verpaupering en leegstand te voorkomen. De bedoeling van het fonds is om boeren te stimuleren om overbodige gebouwen te slopen voor verpaupering (en gevaar voor ondermijning) optreedt. Denk bijvoorbeeld aan het slopen van een kleine schuur of een woning. De sloopregeling kan gecombineerd worden met andere regelingen zoals voor asbestverwijdering en regelingen om boerenerven en panden te benutten voor het opwekken van zonne-energie.

4.2.3 Wat daarvoor te doen?

Een koppeling maken met het onderwijs en andere sectoren

Om de innovatie en beleving door het hele agrofoodcluster te stimuleren is de koppeling met het onderwijs en de andere stuwende sectoren in Steenberg enorm belangrijk. Het is belangrijk dat bijvoorbeeld de gemeente goede relaties legt en onderhoudt tussen het Steenbergse agrofoodcluster en de agrofoodclusters elders (zoals Zeeland, Wageningen/Food Valley, Zuid-Holland, NO-Brabant) en in bijzonder onderwijsinstellingen als de WUR, HAS en AOC West-Brabant. Bijvoorbeeld door onderzoeksprogramma's te koppelen aan het AFC, de realisatie van dependances of vakopleidingen en promotie en profilering van het agrofoodcluster Steenberg bij deze onderwijsinstellingen.

De regionale samenwerking nog meer opzoeken

Bij de uitbouw van het agrofoodcluster is het van belang dat de gemeente de regionale samenwerking opzoekt. We hebben immers gezien dat er op dit speerpunt veel provinciale en regionale beweging is. Door regionale samenwerking zorgt de gemeente ervoor dat het terrein complementair is aan de andere hotspots in de provincie (zoals de Green Chemistry Campus).

Dezelfde regionale aanpak geldt voor duurzaamheid. Via het RES 1.0 kan de gemeente sturen op hoge duurzaamheidsambities. De gemeente kan zo ook de opgaven van de energietransitie koppelen aan andere opgaven zoals een vitaal platteland en het voorkomen van energie-armoede. De ondernemers zullen hier ook hun verantwoordelijkheid in moeten pakken, maar de gemeente kan echter wel met bepaalde middelen investeringen faciliteren en stimuleren.

4.3 Bedrijventerreinen

4.3.1 Waarom er op inzetten?

Bedrijventerreinen zorgen voor (lokale) werkgelegenheid en ondersteuning voor agrofood

De bedrijventerreinen in Steenberg zijn zowel lokaal als regionaal van groot economisch belang: 10% van de bedrijven in Steenberg is gevestigd op een van de bedrijventerreinen, die goed zijn voor 20% van alle banen in de gemeente. Tezamen genereren de bedrijven op de bedrijventerreinen jaarlijks een derde van al het geld dat in de Steenbergse economie wordt verdiend. Vooral Reinierpolder I, II, Reinierpark en het AFC zijn belangrijke locaties. Op deze bedrijventerreinen zijn diverse clusters van de stuwende sectoren industrie en handel aanwezig die ook weer gelieerd en ondersteunend zijn aan de agrofood/biobased sector, zoals mechanisatiebedrijven en gewasbeschermingsbedrijven. Op Reinierpolder I, II en Reinierpark is circa 40% van de bedrijven gericht op deze speerpuntsector.

Het MKB als belangrijke motor op de bedrijventerreinen

95% van de West-Brabantse economie bestaat uit MKB, het MKB is een cruciaal fundament onder de regionale economie. Ook in Steenberg betreft het gros van de bedrijven op de bedrijventerreinen MKB. Deze bedrijven zijn veelal sterk gebonden aan en geworteld in Steenberg door hun historie, de woonplaats van de eigenaar, herkomst van werknemers, relaties met toeleveranciers en afnemers en bovenal ook door hun sociale functie, zoals sponsoring van lokale (sport)verenigingen.

4.3.2 Wat ermee te kunnen bereiken?

Lokale en regionale ondernemers behouden en doorgroeimogelijkheden bieden
De regio West-Brabant heeft als doelstelling om de West-Brabantse bedrijventerreinen in 2030 maximaal te laten bijdragen aan de vitaliteit van de regionale economie⁴. Dit houdt concreet in dat werkgelegenheid minimaal op het niveau van 2020 (40%) ligt en de toegevoegde waarde verder is gestegen van 45% naar 50% door het verduurzamen, verslimmen en verbinden van de West-Brabantse economie.

Voor de economie van Steenbergen is het daarom belangrijk dat het MKB tevreden is en naar de toekomst toe goed kan blijven functioneren. Borgen en versterken van het vestigingsklimaat is daarvoor belangrijk. Het gaat daarbij in de eerste plaats om het bieden van voldoende ruimte om te ondernemen. Uit recent onderzoek uitgevoerd door Buck Consultants International ('notitie bedrijventerreinontwikkeling Brabantse Wal') blijkt een behoefte aan extra bedrijventerrein op de Brabantse Wal van 36-55 hectare netto voor de komende 10 jaar. Ook in het regionale Toekomstbeeld Bedrijventerreinen van West-Brabant is deze ontwikkelopgave opgenomen. Het gaat daarbij om zowel uitbreidingsvraag vanuit bedrijven in Steenbergen als vraag vanuit bedrijven in de andere Brabantse Wal-gemeenten. Een deel van deze vraag zal komen van bedrijven die gelieerd zijn aan de agrofood. De nog beschikbare plancapaciteit op bedrijventerreinen in Brabantse Wal is op dit moment onvoldoende om in de toekomstige marktvraag te kunnen voorzien. De Brabantse Wal wil door kunnen groeien en de huidige beschikbare ruimte voor nieuwe ondernemingen is daarmee te klein. De ontwikkeling van een nieuw, stevig, functioneel, middelgroot bedrijventerrein in Steenbergen kan hiervoor een uitkomst bieden, zowel voor de sub-regionale vraag als in het bijzonder voor de lokale Steenbergse ondernemers.

Meer verbinding met andere bedrijventerreinen en aanwezige sectoren

Niet alleen met de aangrenzende bedrijventerreinen heeft de uitbreiding van Reinierpolder een sterke connectie. Ook in combinatie met de overige uitbreidingen op de Brabantse Wal heeft de uitbreiding van Reinierpolder een versterkend effect voor de regio. Allereerst omdat de locatie van het nieuwe bedrijventerrein, direct langs de A4, zorgt voor een uitstekende verbinding met de andere terreinen in de Brabantse Wal. Ten tweede is niet alleen de synergie aanwezig met de al aanwezige sectoren in Steenbergen, maar is er ook heel goed samenwerking mogelijk tussen de verschillende topsectoren op de Brabantse Wal. Zo is de verwachting dat er meer cross-overs tussen sectoren nodig zijn, omdat transities complexer van aard worden. Zoals ook het Economic Board West-Brabant verscheidene malen genoemd heeft, zorgen cross-overs voor nieuwe typen activiteiten en sectoren die in elkaar overlopen. Er liggen kansen voor de Brabantse Wal om zich te profileren als 'groene economie', met nieuwe cross-overs tussen Agribusiness, Chemie en Maakindustrie.

Toekomstbestendig maken van de huidige bedrijventerreinen

Een uitbreiding van bedrijventerrein in Steenbergen versterkt ook de herstructureringsopgave die er ligt op de bestaande bedrijventerreinen. Zo zorgt de nieuwe ontwikkeling van een nieuw terrein voor een verhuisdynamiek. Dit levert enige lucht in de bedrijventerreinenmarkt van Steenbergen en regio: er ontstaan kansen voor andere bedrijven in vrijkomende panden. Toch bestaat ook het gevaar van afglijden van bepaalde terreindelen. Dat moet voorkomen worden. Het is voor het economische klimaat in een gemeente namelijk van belang dat de huidige bedrijventerreinen vitaal blijven en toekomstbestendig worden. Voornamelijk Reinierpolder is van een dusdanige omvang en met een aantal verouderde panden. Op dit terrein (wat onderverdeeld is in Reinierpolder I, II en Reinierpark) kan een kwaliteitsimpuls er voor zorgen dat het een aantrekkelijke locatie wordt om als ondernemer te vestigen.

4.3.3 Wat daarvoor te doen?

Regionale overeenstemming over uitbreiding Reinierpolder

De ruimtelijke vertaling van uitbreiding van Reinierpolder is al bestuurlijk vastgesteld op de Brabantse Wal. Er wordt in de notitie aangegeven dat Reinierpolder III met 35 hectare netto, als locatie direct langs de A4, een nieuw sub-regionaal bedrijventerrein kan zijn wat uitstekend in verbinding staat met andere

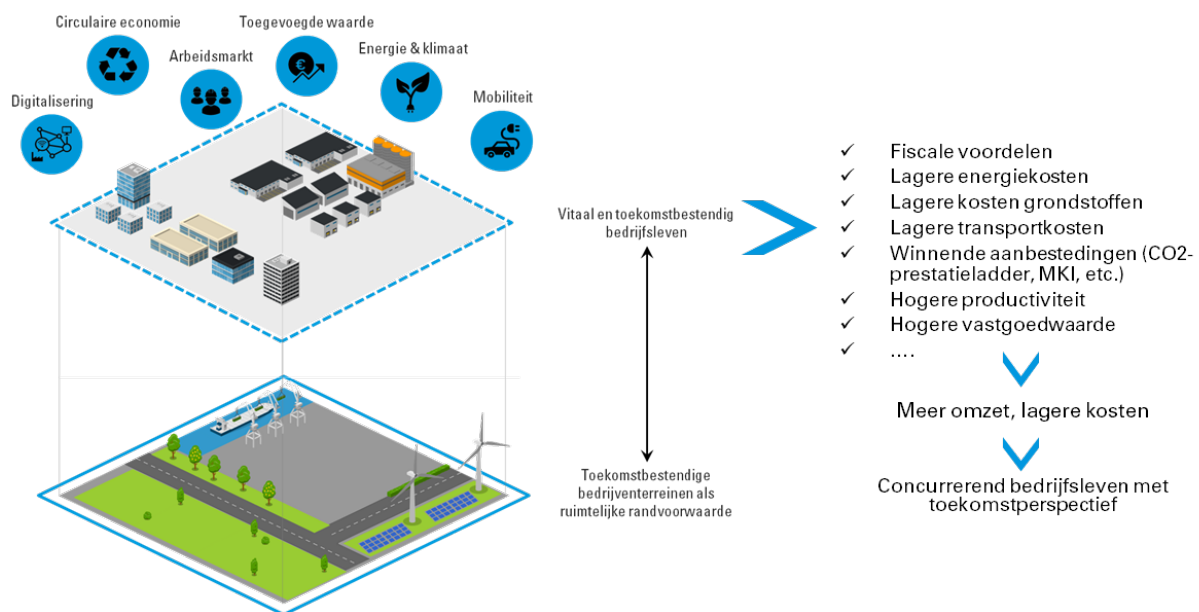
⁴Toekomstbeeld bedrijventerreinen West-Brabant: klik [hier](#).

uitbreidingen langs deze A4 (zoals De Schans VI & de Meilust-locatie). Bij de ontwikkelingen van en het leggen van verbindingen tussen de bedrijventerreinen werken de drie gemeenten nauw samen. Zo wordt er toegewerkt naar een uitvoeringsagenda, waar zaken als de relatie met de lokale en regionale context, de profilering als 'groene economie' en de nieuwe cross-overs tussen agribusiness en industrie worden geconcretiseerd. Dit zijn belangrijke en vergevorderde stappen om zo de behoefte en ambities te bedienen.

Actief aanpakken van de bestaande bedrijventerreinen

Om te zorgen dat de Steenbergse bedrijven ook over 5, 10 en 20 jaar concurrerend blijven zal de gemeente de ondernemers op de bedrijventerreinen moeten blijven stimuleren (zie ook figuur 10). De herstructureringsopgave richt zich immers vooral op zaken waar ondernemers zelf stappen in moeten zetten (denk aan energietransitie en circulaire economie). Hiervoor is schaalvergroting, de organisatie en samenwerking enorm van belang. Momenteel wordt er al gewerkt aan een bedrijfsinvesteringszone (BIZ) op Reinierpolder. Dit zijn al goede eerste stappen om de organisatiegraad en bereidwilligheid van de ondernemers te verhogen. Bij een nieuw te ontwikkelen bedrijventerrein zullen deze zaken logischerwijs aan de voorkant al meegenomen moeten worden.

Figuur 10: Toekomstbestendige bedrijventerreinen crux voor vitale, concurrerende Steenbergse economie

Bron: Stec Groep, 2021

4.4 Vrijtijdseconomie

4.4.1 Waarom er op inzetten?

Vrijtijdseconomie naast economische pijler ook aanjager voor Brede Welvaart en welzijn

Het aantal banen in de recreatie en toerisme is sinds 2017 gedaald. Ook in 2020 daalde de werkgelegenheid in de sector met 7%, voornamelijk als gevolg van de coronacrisis. Het aantal vestigingen daarentegen is sinds 2017 wel iets toegenomen. De vrijetijdseconomie is qua directe werkgelegenheid en aantal vestigingen een vrij kleine sector in Steenberg, maar zorgt indirect wel voor flink wat inkomsten en werkgelegenheid in aanverwante sectoren. Deze sector kan daarom ook als stuwend worden gezien, waarbij bestedingen van bezoekers afkomstig van buiten de regio de regionale economie versterken en de economische koek vergroten.

Daarnaast is de vrijetijdseconomie onlosmakelijk verbonden met andere beleidsterreinen van de gemeente. De vrijetijdseconomie is een onderdeel van de dynamiek die economie, cultuur, het sociale

domein, ruimtelijke ontwikkelingen, mobiliteit en meer met elkaar verbindt. Deze sector zorgt niet alleen maar voor economische groei, maar ook voor een bredere welvaart en welzijn.

Unieke positie in de regio

Steenbergen kenmerkt zich door drie elementen: landschappelijke kwaliteiten, natuur- en cultuurhistorische waarden. De landschappelijke kwaliteiten verbinden Steenbergen met de Brabantse Wal en de Regio West-Brabant. Daar waar elke gemeente binnen de Brabantse Wal haar eigen kracht kent kan het aanwezige water en de agrofoodsector in Steenbergen als grote kracht in relatie tot recreatie en toerisme gezien worden. Tezamen met het rijke historische verleden kent de gemeente Steenbergen een unieke positie in de regio. Ook is in Steenbergen voornamelijk sprake van kleinschalige recreatieve bedrijvigheid wat weer unieke kansen met zich mee brengt.

4.4.2 Wat ermee te kunnen bereiken?

Voortbouwen op de aanwezige kernwaarden en andere speerpuntsectoren

De potentie van de waardengroei van de vrijetijdssector zit hem in het benutten van de krachten en het voortbouwen op de aanwezige kernwaarden; de natuur met het aanwezige water, landschap met de agrofoodsector en cultuur met het rijke historische verleden. De borging van deze kernwaarden is daarbij ook van belang voor een dynamisch en vitaal buitengebied. Ook voor de Steenbergse kernen kan inzet op de vrijetijdseconomie betekenen dat de leefbaarheid op peil gehouden wordt. Door recreatieve voorzieningen die zowel inwoners als mensen van buitenaf aantrekt kan dit worden bewerkstelligd.

Waterrecreatie is al zichtbaar aanwezig in de gemeente, maar kent nog potentie om te groeien. Op dit thema is het van belang om ook voor de inwoners van de gemeente Steenbergen het water toegankelijker te maken. Hier zijn al stappen in gezet met het opknappen van de jachthaven van Steenbergen, de ontwikkeling van het Blauwe-Sluis eiland in Kruisland en Benedensas in de Heen. Echter kent dit thema ook nog kansen om op in te spelen zoals de verbinding van Nieuw-Vossemeer met het Schelde-Rijn Kanaal en Fort Henricus met de Steenbergse Vliet. Dit kunnen aantrekkelijke plekken zijn waar zowel bewoners als bezoekers elkaar kunnen ontmoeten.

Naast waterrecreatie is de verbinding tussen de agrofoodsector en de vrijetijdseconomie ook van belang. De agrofoodsector staat nu nog ver weg van de lokale inwoners. Deze sector moet zich ontpoppen tot een heuse beleving in de regio, voor jong en oud. Dit maakt de agrofoodsector toegankelijker en het draagt bij aan de naamsbekendheid, waardoor het alsmaar groeit in kracht. De agrofood moet in verbinding komen te staan met de verschillende doelgroepen. Dit kan gerealiseerd worden door bijvoorbeeld lokale streekproducten aan te bieden op boerenbedrijven, boerderijwinkels of in restaurants.

Kleinschalig toerisme met ruimte voor maatwerk

Momenteel is het toerisme in Steenbergen voornamelijk kleinschalig. Kleinschalig toerisme past Steenbergen goed en de uitdaging is om deze kleinschalige bedrijvigheid door te ontwikkelen tot een gezonde en duurzame sector. Echter is het niet verstandig om je als gemeente niet alleen te richten op de kleinschalige bedrijvigheid. Het leveren van maatwerk kan zorgen dat ook grotere ontwikkelingen passend zijn in het landschap en een meerwaarde creëren.

Binden dagrecreant en benutten groeimogelijkheden verblijfsrecreatie

Dagrecreatie vormt de basis van het toeristisch profiel van de gemeente Steenbergen, de groeimogelijkheden zitten in de verblijfsrecreatie. De basis van de dagrecreatie kan versterkt worden door zowel de bewoner als de toerist, die in de regio verblijft, te verleiden om een dag in Steenbergen te recreëren. Zeker in het coronatijdperk is het recreëren 'om de hoek' en in eigen land herontdekt. Diverse plekken in de gemeente lenen zich uitstekend voor kleinschalige verblijfsrecreatie die gericht is op het ervaren van de natuur, het landschap en de cultuurhistorie waarbinnen je kan genieten van de rust en de ruimte. De agrofoodsector en de bedrijvigheid op de bedrijventerreinen kunnen ook als aanjager gezien worden voor de vrijetijdseconomie in relatie tot verblijfsrecreatie. Door de innovaties binnen de agrofood en de ontwikkeling van regionale bedrijventerreinen wordt Steenbergen aantrekkelijk voor zakelijk

toerisme. De ontwikkeling van een hotel aan de A4 draagt hier positief aan bij. Het stimuleren van het zakelijke toerisme kan als kans worden gezien.

4.4.3 Wat daarvoor te doen?

Profilering van recreatie en toerisme met de Steenbergse kwaliteiten

Het profileren van de gemeente zet Steenbergen op de kaart als geheel gebied. Door een heldere positioneringstrategie maak je van een gebied een merk. Een merk dat bijdraagt aan het vergroten van de naamsbekendheid van Steenbergen, waardoor het gemakkelijker, sneller én doelgerichter herkend wordt door de gewenste doelgroepen. Een sterk toeristisch imago leidt, in combinatie met een sterke lokale en regionale economie, tot extra aantrekkingskracht voor potentiële bewoners, bezoekers, studenten en bedrijven. Een positief imago is zowel voor de potentiële doelgroepen van belang, als voor de huidige. Een positioneringsstrategie met oog op het excelleren van dit gevoel draagt bij aan het creëren van het gewenste imago.

Creëren van een bovenregionale trekpleister

Een positief imago en een heldere positionering dragen verder bij aan de naamsbekendheid en vindbaarheid van het gebied – maar het zegt niet alles over de beleving en aantrekkingskracht ansich. Een bovenregionale trekpleister kan hier verandering in brengen en dit alsmaar versterken. Zo is de ontwikkeling van Fort Henricus een belangrijk voorbeeld van een toeristische trekker waar momenteel aandacht voor is om zich te ontwikkelen tot een recreatief en spraakmakend gebied.

Heldere en passende informatievoorzieningen faciliteren

Verder kan faciliteren in informatie voor meer bewustwording en beleving zorgen – en uiteindelijk hierdoor, in verbinding komen te staan met het gehele gebied en haar inwoners, ondernemers, bezoekers en andere betrokkenen. Het is echter wel van belang om de informatievoorzieningen aan te laten sluiten op de wensen en zoekwegen van de desbetreffende doelgroepen. Zowel fysiek, als grotere digitale infrastructuur. De online vindbaarheid wordt steeds belangrijker voor gemeenten, iets waar zeker groeimogelijkheden liggen voor de gemeente Steenbergen. Ondanks de online informatievoorzieningen blijft een VVV een belangrijke spil in het web. Momenteel werkt de gemeente Steenbergen al samen met partnerorganisaties zoals het VVV Brabantse Wal en het VVV Informatiepunt Steenbergen om in deze behoefte te voorzien. Echter liggen er nog veel mogelijkheden om hierin te excelleren, met name dus gekeken naar de mogelijkheden om de online informatievoorzieningen uit te breiden.

4.5 Basisvoorwaarden voor een succesvolle Economische Kracht

Om de economische stuwmotoren effectief te versterken en ervoor te zorgen dat de inspanningen van de gemeente en haar partners rendabel zijn, moet de basis (het ondernemersklimaat van de gemeente) op orde zijn. Daarbij gaat het om alle –zowel fysieke als niet fysieke– randvoorwaarden voor ondernemerschap, waardoor bestaande en nieuwe ondernemers in Steenbergen kunnen floreren. Bovendien kan de gemeente haar economische ambities niet realiseren zonder een actieve inzet van de eigen ondernemers. De gemeente Steenbergen zal er daarom voor moeten zorgen dat binnen de bevoegdheden en mogelijkheden de voorwaarden om te ondernemen zo gunstig mogelijk zijn.

We benoemen in dit hoofdstuk eerst een aantal rolopvattingen die de gemeente aan kan nemen (de kadertekst). Daarna benoemen we een aantal randvoorwaarden die volgens ons relevant zijn voor de gemeente Steenbergen.

ROLOPVATTING

De gemeente Steenbergen kan de economie niet naar zijn hand zetten. De ontwikkeling hiervan is in belangrijke mate afhankelijk van conjuncturele en (inter)nationale economische en maatschappelijke ontwikkelingen. De belangrijkste rol zit in het scheppen van de juiste condities om de economie van Steenbergen toekomstbestendig te maken in balans met andere waarden als milieu en landschap.

De gemeente Steenbergen heeft hierin de volgende (mogelijke) rollen:

Onderzoeken:

- Als gemeente houd je nauwlettend (economische) ontwikkelingen in de gaten. Hierdoor worden gegevens en informatie verzameld waarmee de besluitvorming op basis van actuele feiten verbeterd wordt.

Regelen:

- Als gemeente maak je kaders waarbinnen de bedrijvigheid zich ontwikkelt. Zo voorkom je zo veel mogelijk negatieve maatschappelijke en ruimtelijke effecten van wildgroei. Door de kaders kan je als gemeente afwegingen maken tussen economische en andere maatschappelijke belangen. Dit komt het meest naar voren in de ruimtelijke ordening. Bijvoorbeeld in huidige bestemmingsplannen en toekomstige omgevingsplannen/visies.

Stimuleren:

Als gemeente schep je bepaalde condities hoe bedrijven zich kunnen ontwikkelen. Je kan stimuleren via:

- ondersteunen en verbeteren van samenwerkingen;
- verbinden van partijen en initiatieven;
- subsidies en financiële middelen;
- capaciteit, kennis en kunde.

Positioneren:

- Als gemeente lobbyen en netwerken voor ondersteuning van het ondernemersklimaat. Hier hoort ook het promoten van het ondernemersklimaat bij.

Samenwerken:

- Als gemeente samenwerken met ondernemers, onderwijs/kennisinstellingen en andere overheden (Triple Helix). Zowel binnen de Brabantse Wal, als binnen regio West-Brabant en provincie Brabant.

4.5.1 Vraaggerichte gemeentelijke dienstverlening naar ondernemers

Door proactief accountmanagement worden er sterke banden opgebouwd met de bedrijven in de gemeente, zodat er vroegtijdig investeringssignalen opgevangen kunnen worden en ondernemers daarbij begeleid kunnen worden. De gemeente zal open moeten staan voor nieuwe bedrijven die zich in de gemeente Steenbergen willen vestigen, maar de pijlen zullen ook gericht moeten worden op het maximaal faciliteren en behouden van de al gevestigde bedrijven in de gemeente. Immers, de bestaande bedrijvigheid vormt de eerste en grootste economische groeimotor voor de gemeente. Veel bestaande bedrijven zijn gebaat met heldere en directe communicatie naar de gemeente. De ondernemers weten de gemeente Steenbergen over het algemeen goed te vinden, maar de gemeente moet volgens hen⁵ nog proactiever worden en directer communiceren, faciliteren en ondersteunen. Hiervoor is het belangrijk dat de gemeente duidelijkheid schept wie waarvoor verantwoordelijk is en welke rol de ondernemers en de gemeente heeft in de diverse trajecten.

Voor de kern Steenbergen is er een centrummanager ingehuurd om verbinding tussen ondernemers in de kern Steenbergen met de gemeente te versterken. Tevens heeft de centrummanager het ondernemersplatform Ons Steenbergen geholpen met professionalisering. De huidige opdracht van de centrummanager loopt tot 31-12-2021. Voor de komende jaren zal een nieuw systeem van centrummanagement moeten worden ontwikkeld die de gemeente breed kan worden ingezet.

4.5.2 Optimale en veilige bereikbaarheid

Bereikbaarheid blijft vaak vestigingsfactor nummer één bij ondernemers. In lijn met de mobiliteitsvisie is een goede bereikbaarheid van Steenbergen dan ook van groot belang voor verdere economische ontwikkelingen. De aanleg van de A4 heeft hiervoor al voor een sterke impuls gezorgd. Voor bedrijven die zich willen gaan ontwikkelen in Steenbergen zal de gemeente goed moeten letten op bereikbaarheid. Momenteel is de gemeente al bezig met een haalbaarheidsonderzoek naar rondwegen voor Steenbergen en Dinteloord om de doorstroming te bevorderen. Verkeersveiligheid is daarbij erg belangrijk. De verkeersveiligheid rondom de kernen en in het buitengebied is een aandachtspunt. Een onderscheid tussen landbouwgebieden en recreatieve bestemmingen kan voorkomen dat er geen verkeershinder plaats vindt. Ook is bereikbaarheid via de fiets en het openbaar vervoer belangrijk (voor jonge werknemers of arbeidsmigranten die geen auto hebben). Ditzelfde geldt voor de combinatie tussen fietsroutes met een recreatieve functie die er ook voor zorgen dat bedrijven in het buitengebied goed bereikbaar blijven.

4.5.3 Monitoring van economische ontwikkelingen

Om de effecten van de gemeentelijke inspanningen objectief te kunnen beoordelen en bijsturen is monitoring van cruciaal belang. De economische situatie in Steenbergen wordt momenteel al elk jaar gemonitord waarbij de resultaten jaarlijks in het College besproken en gedeeld met de Raad en Ondernemers Platform Steenbergen (OPS, maar ook niet aangesloten ondernemers). Hierbij laat de gemeente Steenbergen ook nog jaarlijks een 'economische barometer' opstellen in samenwerking met gemeenten Roosendaal, Woensdrecht en in de toekomst Bergen op Zoom. Het advies is dus ook om dit te blijven doen om zo inspanningen op basis van de huidige stand van zaken aan te passen.

4.5.4 Promotie en acquisitie

Elke sector heeft zijn eigen vorm van acquisitie. Voor de stuwende sectoren heeft de acquisitie de meeste waarde toevoeging, aangezien deze bedrijven over het algemeen een groter verzorgingsgebied hebben. Wel is de plaats van deze stuwende bedrijven nooit verzekerd. Dergelijke bedrijven kiezen hun locatie op basis van andere plaatsgebonden factoren, zoals aanwezigheid van kennisinstellingen, vestigingslocaties van toeleveranciers en afnemers en aanwezigheid van belangrijke vervoersassen. De gemeente Steenbergen kan het voor deze bedrijven zo aantrekkelijk mogelijk maken om zich hier te vestigen door te

⁵ De gemeente heeft voor de Economische kracht een selectief aantal ondernemers gesproken en een select gezelschap heeft deelgenomen aan de consultatiesessie.

zorgen dat de randvoorwaarden optimaal zijn. Door de gemeente gericht te profileren zorg je ervoor dat de gemeente binnen de regio en de provincie een eigen gezicht krijgt en hierdoor nieuwe bedrijven kan aantrekken.

4.5.5 Rol in de regio

Bij alles inspanningen geldt: gemeente Steenbergen is geen eiland. Inwoners, werknemers en bedrijven bewegen zich op regionale schaal. Het zwaartepunt ligt daarbij op De Brabantse Wal en binnen West-Brabant. Dit betekent dat ontwikkelingen op het regionale niveau direct raken aan de economische ontwikkeling van Steenbergen en omgekeerd. Het nieuwe economische beleidsplan moet inspanningen omvatten waar invloed op het Steenbergse grondgebied uitgeoefend kan worden. Deze moeten echter wel in nauw verband gezien worden met de acties van de regio en de provincie. Als gemeente is het belangrijk om aan (regionale) tafels te zitten van onder meer agrofood, bedrijventerreinen en vrijetijdseconomie. Zo heb je als gemeente Steenbergen de kans om de eigen belangen en ontwikkelkansen te borgen én optimaal bij te kunnen dragen aan de ontwikkeling van regio en provincie ('uitgestoken hand').

Bijlage A

Evaluatie economisch beleidsplan Steenberg 2009-2020

Wat gaat er goed?	Wat kan er beter?
<ul style="list-style-type: none"> • Diverse partijen zijn meer en meer betrokken met de gemeente. De gemeente is meer zichtbaar (bedrijfsbezoeken zijn waardevol). Hierbij worden de kansen eerder gezien en benoemd. • Het ondersteunen en begeleiden van de ondernemers (klantvriendelijkheid). • Intern meer inzet op economie wat zorgt dat er meer capaciteit is voor de uitvoering van het economische beleid. • Intern meer afstemming tussen verschillende collega's en bijbehorende portefeuilles. • Steenberg is aanwezig in de regio, zowel ambtelijk als bestuurlijk. Steenberg wordt gezien (bijvoorbeeld met de Cosun Beet Company). • Het watertoerisme in zijn algemeenheid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Meer focus aanbrengen: op welke aspecten ligt nu daadwerkelijk de focus in het economische beleid? Door de middelen op een aantal punten in te zetten kan er meer slagkracht bereikt worden. • Er mag meer risico en durf in de koers genomen worden. • De 'reguliere landbouw' meer betrekken bij het thema agrofood. • De horeca aan laten haken bij de agrofoodsector. • Keuzes maken bij welk regionaal overleg aangesloten wordt. Ook vooraf afstemmen met welk doel er aan tafel wordt geschoven. • Het opstellen van definities binnen het recreatie & toerisme beleid maakt dat nieuwe initiatieven beter beoordeeld kunnen worden. • Gebiedsvisies / ontwikkelplannen voor bepaalde gebieden in de gemeente ontbreken. Visies kunnen richting geven en ondernemers stimuleren kansen te grijpen. • Ondernemers voeden met interessante informatie. Bijv. standaard nieuwsbrief eens per jaar. • Meer inzet op de zakelijke social media.
Wat niet meer doen?	Wat wordt gemist en moeten we oppakken?
<ul style="list-style-type: none"> • Het werkt niet als op alle thema's heel veel en evenveel gedaan moet worden. Hiervoor ontbreekt het aan tijd en middelen en hiermee verlies je ook de focus. • Dus niet overal 'ja' op zeggen. • Niet meer handelen als ondernemers, meer de ondernemers stimuleren en faciliterend handelen. 	<ul style="list-style-type: none"> • De focus en de verbinding met het sociale domein wordt nog gemist. Er mag meer de focus gelegd worden op participatie. • De ambitie omtrent de agrofood moet meer uitgewerkt worden om hier ook daadwerkelijk economische en maatschappelijke meerwaarde te creëren. Welke richting gaan we op en wat moeten we daarvoor inzetten? • De integraliteit van de uitvoerbaarheid bevorderen. Dit betekent dat meer mensen een soort van eigenaarschap moeten gaan voelen. • Het monitoren van (economische) ontwikkelingen zodat je met actuele data-analyses onderbouwt beleid kan voeren. • Een 'smart' uitvoeringsagenda opstellen met concrete afspraken. • Het opstellen van een marketing en communicatieplan. • Het aanscherpen en mogelijk updaten van het recreatie & toerisme beleid.